

Retoriset keinot Helsingin Sanomien Suomen Nato- jäsenyyttä käsittelevissä mediateksteissä

Anna Hollo

Pro gradu -tutkielma

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2023

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Anna Hollo

Retoriset keinot Helsingin Sanomien Suomen Nato-jäsenyyttä käsittelevissä mediateksteissä

Sivumäärät: 71, 1

Nato ja Suomen mahdollinen Nato-jäsenyys nousivat Ukrainan sodan myötä uutisoinnin keskiöön alkukevään 2022 aikana. Puolueiden Nato-kannat sekä asiantuntijoiden mielipiteet jäsenyyden puolesta ja vastaan nousivat Helsingin Sanomien keskeisimmiksi uutisaiheiksi ja -otsikoiksi.

Tarkastelen tutkimuksessani Helsingin Sanomien Suomen Nato-jäsenyyttä koskevaa uutisointia retoristen keinojen näkökulmasta. Tutkin, millaisia retorisia keinoja mediateksteissä käytetään, ja mitkä keinot nousevat keskeisimmiksi. Lisäksi analysoin sitä, mihin retoristen keinojen käytöllä pyritään ja millaista valtaa viestintävälineillä on mielipiteiden välittäjinä sekä muokkaajina. Retoristen keinojen analyysi perustuu Arja Jokisen (1999) jaotteluun, jota on käytetty runsaasti retoriikan tutkimuksessa.

Aineistonani käytän Helsingin Sanomien mediatekstejä, joissa käsitellään Suomen mahdollista Nato-jäsenyyttä. Ulkopuolelle on rajattu muut Natoon liittyvät tekstit. Aineistoni koostuu uutisista, artikkeleista, pääkirjoituksista, kolumneista ja kommentteista. Suurin osa tarkastelemistani teksteistä on joko uutisia tai pidempiä artikkeleita. Aineistoni on koottu 52 mediatekstistä 1.1.2022-30.3.2022 väliseltä ajalta. Ajanjakso sijoittuu ajalle ennen Ukrainan sodan alkamista ja sen jälkeen. Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen ja aineistopohjainen hyödyntäen kuitenkin myös määrällisen tutkimuksen keinoja ja menetelmiä. Keskeisimpänä tutkimusmetodinani on retorinen analyysi, jonka avulla tarkastelen retoristen keinojen käyttöä ja vaikuttavuutta.

Analyysini keskeisin tulos oli se, että retorisia keinoja käytetään runsaasti aineistoni teksteissä ja erot käytetyimpien ja vähemmän suosittujen keinojen välillä ovat vähäisiä. Eniten aineistossani käytettiin järkeen vetoavia retorisia keinoja, kuten puhujakategorioita ja tosiasiapuhetta, mutta etenkin asiantuntijoiden suorissa lainauksissa ja henkilökohtaisemmissa teksteissä käytettiin myös tunteisiin vetoavaa retoriikkaa, kuten kontrastipareja ja metaforia.

Median rooli sekä valta näkyivät Helsingin Sanomien teksteissä siinä, keiden ääni pääsee kuuluviin ja millaisia aiheita sekä näkökulmia teksteihin valitaan. Helsingin Sanomat tuo teksteissään pääasiassa esiin myönteistä tai neutraalia kuvaa Natosta, mikä on linjassa lehden omien periaatteiden ja Nato-jäsenyyteen avoimesti suhtautumisen kanssa. Natoon hyvin kriittisesti suhtautuvia tekstejä ei siis aineistossani esiinny, vaikka Naton huonojakin puolia teksteissä esiin tuodaan.

Avainsanat: NATO, retoriset keinot, retoriikka, Nato-uutisointi, uutistekstit, media, valta, tekstintutkimus

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Aiheen tausta ja termistö.....	5
1.2	Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	6
1.3	Aikaisempi tutkimus ja tutkimuksen tavoitteet	7
1.4	Nato organisaationa ja Suomen suhde Natoon	8
1.5	Tutkimuksen rakenne	10
2	Tutkimuksen teoreettinen tausta	12
2.1	Retoriikka ja argumentaatio	12
2.2	Retoriset keinot	14
2.2.1	Viestijän vakuuttavuutta rakentavat retoriset keinot	15
2.2.2	Viestin vakuuttavuutta rakentavat retoriset keinot	16
2.3	Nato-retoriikka.....	18
2.4	Media ja valta.....	19
2.5	Uutinen, kolumni, artikkeli, kommentti ja pääkirjoitus tekstilajeina	22
3	Aineisto ja menetelmät	25
3.1	Helsingin Sanomat lehtenä.....	25
3.2	Aineiston valinta ja rajaus	26
3.3	Laadullinen aineistopohjainen tutkimus	27
3.4	Retorinen analyysi	28
4	Retoriset keinot Helsingin Sanomien Suomen Nato-jäsenyyttä käsittelevissä mediateksteissä	30
4.1	Yleisiä huomioita aineistosta	30
4.2	Viestijän vakuuttavuutta vahvistavat retoriset keinot	32
4.2.1	Omien intressien etäännyttäminen	33
4.2.2	Puhujakategoriat.....	35
4.2.3	Liittoutumisasteen säätely	38
4.2.4	Konsensus ja asiantuntijalausunnot	40
4.3	Viestin vakuuttavuutta vahvistavat retoriset keinot	43
4.3.1	Tosiasiapuhe	44

4.3.2	Ääri-ilmaisut	46
4.3.3	Kategorisointi	48
4.3.4	Kontrastiparit.....	50
4.3.5	Yksityiskohdat ja narratiivit	52
4.3.6	Määrällistäminen.....	53
4.3.7	Metaforat.....	55
4.3.8	Rinnastukset ja esimerkit.....	59
5	Pohdinta.....	62
	Lähteet.....	65
	Liitteet	72

1 Johdanto

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia retorisia keinoja Helsingin Sanomat käyttää Nato-kysymystä ja mahdollista Suomen Nato-jäsenyyttä käsittelevissä mediateksteissään alkuvuoden 2022 aikana. Tutkin sitä, mihin retoristen keinojen käytöllä pyritään, ja miksi jotkin keinot nousevat aineistossa keskeisemmiksi kuin toiset. Retoristen keinojen käytön analysoinnin kautta arvioin myös tekstien vakuuttavuutta ja argumentaation onnistuneisuutta. Otan tutkimuksessani huomioon myös Helsingin Sanomien aseman yhtenä keskeisimmistä tiedotusvälineistä, ja tämän vaikutuksen uutisointiin ja tekstien merkittävyyteen. Helsingin Sanomien valta-asema voi esimerkiksi vaikuttaa siihen, millaisia retorisia keinoja suositaan ja millaisia aiheita tai näkökulmia teksteissä nostetaan esiin. Käytän tutkimuksessani käsitettä mediateksti, sillä aineistoni pitää sisällään uutisten lisäksi myös artikkeleja, kolumneja, kommentteja sekä pääkirjoituksia.

1.1 Aiheen tausta ja termistö

Marraskuussa 2021 venäläisjoukkojen määrä Ukrainan rajoilla vähitellen kasvoi, minkä vuoksi pelko Venäjän mahdollisesta hyökkäyksestä myös Suomessa lisääntyi. Venäjän toimien arvaamattomuuden vuoksi Suomessa alettiin keskustella mahdollisesta Nato-jäsenyydestä aiempaa vakavammin. Varsinaisen hyökkäyksen Venäjä aloitti Ukrainaan 24.2.2022. (Helin – Vähäkangas YLE 24.2.2022; Valtioneuvosto 2023.) Hyökkäys laajensi Krimin alueellisen konfliktin täysmittaiseksi sodaksi. Venäjän ja Ukrainan välinen konflikti on käynnissä edelleen huhtikuussa 2023. Omassa tutkimuksessani viitataan 24.2.2022 alkaneeseen sotaan Ukrainan sotana, vaikka sota on ollut käynnissä Krimin alueella ja Itä-Ukrainassa jo vuodesta 2014 lähtien. Helmikuussa 2022 alkanut sota on tutkimukseni kannalta oleellinen taitekohta Natoon kannoissa ja jäsenyyden edistämisen tapahtuneiden selkeiden muutosten sekä lisääntyneen Nato-uutisoinnin vuoksi.

Tutkimuksessani hyödynnän useita vaikuttamiseen liittyviä käsitteitä, joiden kautta tarkastelen Nato-keskustelua ja sille tyypillisiä piirteitä. Näistä keskeisimpiä ovat retoriikkaan liittyvät retorinen keino ja argumentaatio sekä aineistoni eli Helsingin Sanomien kannalta oleellinen median käsite. Retorisilla keinoilla tarkoitetaan kielen keinoja, joilla pyritään lisäämään

argumentaation vakuuttavuutta. Retoriset keinot voidaan jakaa viestijän vakuuttavuutta rakentaviin keinoihin ja viestin vakuuttavuutta rakentaviin keinoihin. (Jokinen 1999: 132.) Analysoimani retoriset keinot perustuvat Arja Jokisen (1999) artikkelissa ”Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen” teoksessa *Diskurssianalyysi liikkeessä* laatimaan listaukseen. Keskityn sekä viestijään että viestiin liittyviin keinoihin.

Argumentaatiolla taas tarkoitetaan yleisesti perustelemista, jolla pyritään oman aseman sekä mielipiteen vahvistamiseen ja samalla vastapuolen heikentämiseen. Argumentaatio pitää sisällään argumentoinnin eli perusteiden kehittelyn ja esittämisen. (Jokinen 1999: 127; Kakkuri-Knuutila 1998: 15, 19, 233.) Omassa tutkimuksessani pyrin tarkastelemaan argumentaation tehokkuutta ja argumentaatioon liittyviä valintoja, joiden avulla Natosta ja siihen liittyvästä keskustelusta luodaan tietynlaista kuvaa.

Medialla tarkoitetaan joukkoviestimien järjestelmää, mutta sitä voidaan käyttää kuvaamaan myös yksittäistä viestintävälinettä tai -kanavaa. Media on monikko, minkä vuoksi tutkielmassani puhun Helsingin Sanomista ensisijaisesti lehtenä tai tiedostusvälineenä median sijaan. (Rahkonen 2006: 52.) Median käsitteen kannalta oleellista tutkimuksessani on se, millainen rooli Helsingin Sanomille Nato-keskustelussa muodostuu, ja millaista valtaa Helsingin Sanomilla valtamediana keskustelussa ja sen määrittelijänä on.

1.2 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tutkimukseni tavoitteet voidaan tiivistää seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia retorisia keinoja Helsingin Sanomien Nato-jäsenyyttä käsittelevissä mediateksteissä käytetään?
2. Mihin retoristen keinojen käytöllä pyritään? Millaista kuvaa retoristen keinojen avulla luodaan Natosta?
3. Mikä on median rooli mielipiteiden määrittelijänä ja muokkaajana?

Tekstintutkimuksen peruskysymysten mukaisesti pyrin ilmiön kuvaamiseen, mutta myös havaintojen selittämiseen (Virtanen – Hiidenmaa 2020: 841). Tutkimushypoteesinani on, että

Helsingin Sanomien Natoa käsittelevissä teksteissä korostuvat erityisesti järkeen vetoavat retoriset keinot, kuten asiantuntijalausunnoilla ja tosiasiapuheella vakuuttaminen. Toisaalta oletuksenani on, että Ukrainan sodan alkamisen jälkeen julkaistut tekstit käyttävät myös tunteisiin vetoavaa retoriikkaa turvallisuus- ja pelkotematiikkaa hyödyntämällä. Aiemman tutkimuksen perusteella Nato-keskustelussa hyödynnetään myös runsaasti sotaan liittyviä metaforia (Rahkonen 2006: 99).

Tutkimukseni lähtökohtana on se, että media pyrkii kielenkäytöllään vaikuttamaan lukijoihinsa. Oletan myös, että retoristen keinojen hyödyntämisellä pyritään ennen kaikkea vaikuttamaan lukijan käsityksiin Nato-jäsenyyden hyödyistä ja haitoista sekä tuomaan aiheita lähemmäksi lukijaa ja siten myös helpommin ymmärrettäväksi. Median roolin oletan olevan etenkin siinä, millaisia aihevalintoja tekstien suhteen tehdään ja mitä näkökulmia tai lausuntoja päätetään nostaa esiin. Toisaalta Helsingin Sanomien vaikutusvalta Suomen mediakentällä on niin suuri, että hyvin radikaalit mielipiteet tuskin saavat lehden teksteissä tilaa.

1.3 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuksen tavoitteet

Natoa on tutkittu paljon aiemminkin, mutta tutkimus on keskittynyt yhteiskuntatieteelliselle puolelle. Tämä on toki luonnollista, sillä ulko- ja turvallisuuspolitiikka teemoina kuuluvat valtio-opin ja poliittisen historian keskeisiin tutkimusaiheisiin. Retorisia keinoja ja kielellistä vaikuttamista uutisteksteissä taas on fennistiikan alalla tutkittu runsaasti aiemmin. Rosa Carpelan (2020) on pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut retorisia keinoja Venäjä-uutisoinnissa. Iro Särkkä (2019) on taas väitöskirjassaan tutkinut Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa käytettyä Nato-retoriikkaa. Etenkin Särkän väitöskirja muodostuu keskeiseksi lähteeksi tarkastellessani juuri Nato-retoriikkaan liittyviä ominaispiirteitä aineistoni kohdalla.

Suomen Nato-jäsenyyteen liittyvää uutisointia ja julkista keskustelua on tutkittu jonkin verran, mutta tutkimus painottuu 2000-luvun alkupuolelle. Panu Uotila (2002) on journalistiikan pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut eduskunnan turvallisuuspoliittista keskustelua käsittelevien Helsingin Sanomien journalististen tekstien diskursseja sekä retoriikkaa. Juho Rahkonen (2006) taas on väitöskirjassaan tutkinut Suomen Nato-jäsenyydestä käytyä julkista keskustelua vuosina

2003–2004. Rahkosen väitöskirja on osoittautunut hyödylliseksi etenkin käsitellessäni mediaa ja sen valtaa.

Tutkimukseni on perusteltavissa sen ajankohtaisuudella sekä merkityksellisyydellä, sillä loppupalven ja alkukevään 2022 aikana Nato ja Suomen mahdollinen Nato-jäsenyys olivat uutisoinnin keskiössä Ukrainan sodan seurauksena. Tutkimuksen tarve on sitä myöten myös kasvanut. Uutisoinnissa on nähtävissä suuria muutoksia ennen sodan alkamista ja sodan alkamisen jälkeen. Sodan alkamisen jälkeen Nato-keskustelun tarve on lisääntynyt, minkä vuoksi myös Nato on mediatekstien aiheena keskeisemmässä roolissa kuin ennen sodan alkamista.

Medialla on myös oma roolinsa mielipiteiden luoja ja muokkaajana sekä asenteiden ja mielikuvien välittäjänä. Media pystyy halutessaan vaikuttamaan paljonkin lukijoiden maailmankuvaan ja käsityksiin politiikasta. Ajankohtaisuus ja median valtasuhteiden sekä vaikutusmahdollisuuksien korostuminen tutkimusaiheessani ovat osa tutkimuksen merkityksellisyyttä, jota voidaan pitää yhtenä tärkeimpänä hyvän aiheen määrittelijänä (Luodonpää-Manni – Hamunen – Konstenius 2020: 10).

1.4 Nato organisaationa ja Suomen suhde Natoon

Natolla (engl. North Atlantic Treaty Organization, NATO) tarkoitetaan vuonna 1949 perustettua Pohjois-Atlantin puolustusliittoa, jonka tehtävänä on edistää turvallisuutta ja vakautta (Ulkoministeriö 2022). Alkujaan Nato on perustettu vahvistamaan transatlanttista yhteistyötä, estämään nationalistisen militarismin vahvistumista Euroopassa sekä kontrolloimaan Neuvostoliiton laajentumista (Olsen 2020: 61).

Suomen suhde Natoon on vuosien aikana vaihdellut. Mahdollista Nato-jäsenyyttä on keskusteluissa otettu aina aika ajoin esille, mutta tosissaan jäsenyydestä on alettu keskustella vasta Ukrainan tilanteen kiristymisen ja sodan alkamisen jälkeen. Puoluekentällä Natoon on suhtauduttu kaksijakoisesti. Osa puolueista on profiloitunut natomyönteisiksi ja osa hyvin natovastaisiksi.

Vuoden 2020 lähivuosien tavoiteohjelmassaan Kokoomus linjasi, että Nato-jäsenyyttä tulisi hakea tulevien vuosien aikana (Kansallinen Kokoomus 2020, Pohtiva = Poliittisten ohjelmien tietovaranto). Kokoomuksen linja aineistoni ilmestymisajankohtana on siis ollut valmiiksi natomyönteinen. SDP taas linjasi vuoden 2015 erityisohjelmassaan, että puolue kannattaa sotilaallista liittoutumattomuutta. Puolue kuitenkin kannattaa nato-option säilyttämistä eli jäsenyyden mahdollisuutta ei kategorisesti suljeta pois. (Suomen Sosiaalidemokraattinen puolue 2015, Pohtiva.) Perussuomalaisten vuoden 2015 turvallisuuspoliittisessa ohjelmassa Nato-jäsenyyteen suhtaudutaan myös kriittisesti ja jäsenyyden sijaan korostetaan kansallisen puolustuksen tärkeyttä (Perussuomalaiset 2015, Pohtiva). Keskustan vuoden 2016 erityisohjelmassa linjataan, että sotilasliittoon kuulumattomuus olisi järkevä valinta myös tulevaisuudessa. Jäsenyyden mahdollisuutta ei kuitenkaan haluta sulkea pois, mikäli turvallisuustilanne niin vaatisi. (Suomen Keskusta 2016, Pohtiva.)

Pienemmistä puolueista Vihreät korostaa vuoden 2016 erityisohjelmassaan Euroopan unionin sisäistä yhteistyötä, mutta Nato-jäsenyyttä ei nähdä ajankohtaisena vaihtoehtona. Vihreät myös linjaa, että mahdollisesta jäsenyydestä tulisi päättää kansanäänestyksellä. (Vihreä liitto 2016, Pohtiva.) Vasemmistoliiton vuoden 2020 tavoiteohjelmassa taas linjataan, ettei Suomen tulisi hakea Nato-jäsenyyttä. Nato-jäsenyys nähdään turvallisuutta heikentävänä ratkaisuna. (Vasemmistoliitto 2020, Pohtiva.) RKP:n vuoden 2016 yleisohjelmassa Nato-jäsenyyteen suhtaudutaan avoimesti, sillä RKP näkee kansainvälisen puolustusyhteistyön lisäämisen hyvänä asiana (Suomen ruotsalainen kansanpuolue 2016, Pohtiva). Kristillisdemokraattien vuoden 2017 periaateohjelmassa tuodaan esiin Suomen itsenäisyyden tärkeys ja korostetaan yhteistyötä Naton kanssa. Varsinaista linjausta Nato-jäsenyyden puolesta ei kuitenkaan ohjelmassa esitetä. (Kristillisdemokraatit 2017, Pohtiva.) Liike Nyt korostaa vuoden 2020 tavoiteohjelmassaan kansainvälisen yhteistyön merkitystä, mutta Nato-jäsenyyttä ei nähdä ajankohtaisena (Liike Nyt 2020, Pohtiva). Puolueiden sisälle kuitenkin mahtuu variaatiota Natoon suhtautumisen suhteen, vaikka yleinen linjaus olisikin puolueohjelmassa tai muissa ulostuloissa määritelty ja linjattu.

Yleisimpinä argumentteina Natoa puolustavat korostavat yhteistyötä, turvallisuutta sekä Suomen vastuuta osana Eurooppaa. Samanaikaisesti Natoa vastustavat korostavat puolueettomuutta sekä myös turvallisuus- ja identiteettikysymyksiä. Kummankin osapuolen edustajat siis käyttävät osaltaan hyödyksi samanlaisia diskursseja ja argumentteja, mutta eri tulokulmasta. Nato-keskustelussa korostuvat äärilaidat eli jäsenyyden vastustajat sekä

puolustajat. Vahvat mielipiteet kumpuavat osaltaan siitä, että Nato-kysymyksessä on kyse ennen kaikkea turvallisuudesta sekä Suomen itsenäisyydestä ja roolista muiden valtioiden joukossa. Turvallisuuskysymyksissä tunteisiin vetoavat argumentit ja retoriset keinot korostuvat, jolloin keskustelu myös painottuu vastapareihin ja vastakkainasetteluun neutraaliuden sijaan.

Kevään 2022 aikana Suomi sekä Ruotsi aloittivat Nato-liittymisprosessin. Liittymisprosessiin kuuluvat valtioneuvoston selonteon käsittely eduskunnassa, liittymisneuvottelut Naton jäsenmaiden kanssa sekä Suomen laatiman aiekirjeen antaminen Natolle. (Valtioneuvosto 2023.) Lopullinen jäsenhakemus jätetään NATOn neuvostolle, ja yleisesti hakemuksen käsittely kestää suunnilleen 18 kuukautta. Ruotsin ja Suomen tapauksessa tie on kuitenkin luultavasti nopeampi ja lähempänä 6–12 kuukautta. (Salomaa 2022: 276.)

Suomen liittymisprosessi on käynnistynyt vasta tutkimukseni aineiston julkaisuaikavälin jälkeen, mutta jäsenyysprosessin avaaminen on kuitenkin tarpeellista aineistossa esiintyvien retoristen keinojen tulkinnan kannalta. Uutisoinnissa käytettyjen retoristen keinojen valintaa ovat osaltaan ohjanneet ajatukset ja käsitykset Suomen Nato-jäsenyydestä ja sen seurauksista.

Tutkimukseni tarkoituksena ei ole avata omaa näkemystäni Nato-jäsenyydestä tai ottaa kantaa jäsenyyden puolesta tai vastaan, vaan tarkastella mediatekstien retoriikkaa mahdollisimman objektiivisesta näkökulmasta. Objektiivisyys on erityisen keskeistä, sillä aineistoni käsittelee yhteiskunnallisia ja poliittisia teemoja. Helsingin Sanomat sanomalehtenä ei kuitenkaan ole natovastainen, joten jyrkemmät mielipiteet Natoa vastaan eivät saa lehdessä korostuneesti tilaa.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni etenee teoreettisen taustan ja aiemman tutkimuksen esittelyn kautta menetelmien sekä aineiston esittelyyn ja läpikäyntiin. Luvussa 2 käyn läpi tutkimukseni teoreettista taustaa. Avaan tarkemmin retoriikan tutkimusta ja sen historiaa sekä lisäksi esittelen aineistoni tekstilajeja ja kuvaan mediaa vallankäyttäjänä. Luvussa 3 avaun tutkimuksessani käyttämiäni menetelmiä sekä laadullisen tutkimuksen periaatteita. Lisäksi esittelen käyttämäni aineiston ja kerron käyttämistäni rajausperusteista.

Luvussa 4 esitän aineistosta esiin nousevat havainnot ja tulkinnat. Keskityn analysoimaan Helsingin Sanomien mediatekstejä niissä käytetyimpien retoristen keinojen kautta. Arvioin keinojen vakuuttavuutta ja sitä, mihin niiden käytöllä pyritään. Luvun lopussa kokoan vielä keskeisimmät havainnot ja tulokset yhteen. Aineiston analyysin yhteydessä käytän hyödyksi taulukoita kuvaamaan eri retoristen keinojen esiintymismääriä aineistossa, ja siten tuomaan aineistosta muodostuvaa kokonaiskuvaa analyysiin mukaan. Keskityn analyysissäni aineistosta eniten esiin nouseviin retorisiin keinoihin, mutta kokonaisuudessaan kaikki aineistoni teksteistä löytyvät retoriset keinot on koottu tutkielman liitteenä löytyvään taulukkoon (ks. Liite 1).

Luvussa 5 kokoan analyysini keskeisimmät havainnot vielä yhteen ja tarkastelen tutkimukseni onnistuneisuutta sekä tulosten käyttökelpoisuutta. Pohdin myös mahdollisia jatkotutkimustarpeita sekä tutkimukseni mahdollisia puutteita ja haasteita. Tarkastelen luvussa myös tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä asemaani tutkijana suhteessa tulkintojen objektiivisuuteen ja luotettavuuteen.

Tutkimukseni on tehty vuoden 2022 syksyn ja talven sekä alkuvuoden ja kevään 2023 aikana. Tämän vuoksi Natoa ja aiheeni taustoitusta käsittelevät sisällöt vastaavat osaltaan kevään 2023 tilannetta. Aineistoni analysoinnissa taas olen ottanut huomioon mediatekstien julkaisuajankohtana vallinneen yhteiskunnallisen tilanteen ja kontekstin, jolloin Nato-jäsenyydestä ei ollut tehty vielä selkeää päätöstä. Puolueilla ei siis esimerkiksi ole ollut vielä alkukevästä 2022 selkeää linjaa Nato-kysymyksessä.

2 Tutkimuksen teoreettinen tausta

2.1 Retoriikka ja argumentaatio

Retoriikka pohjautuu alkujaan kreikkalaispohjaiseen nimeen *rhetorike*, jolla tarkoitetaan puhetaitoa (Knuuttila – Niiniluoto – Thesleff 1997: 6; Tieteen termipankki 2022). Yksinkertaisimmillaan puhetaito eli retoriikka on argumentaation ja vakuuttamisen taitoa sekä taitoa valita kuhunkin kommunikaatiotilanteeseen parhaiten sopivat vaikuttamiskeinot. Retoriikka rakentuu ensisijaisesti argumentaation varaan, johon muut retoriset tehokeinot tukeutuvat. (Kakkuri-Knuuttila 1998: 233–235.)

Retoriikka voidaan jakaa klassiseen retoriikkaan ja uuteen retoriikkaan. Klassisen retoriikan alkulähteenä voidaan pitää filosofian ja retoriikan välillä vallinnutta kilpailuasetelmaa. Retoriikan periaatteena on ollut haluttujen mielipiteiden esiin nostaminen, kun taas filosofia on pyrkinyt ennen kaikkea etsimään totuutta. (Perelman 1996 [1977]: 11, 171.) Klassisen retoriikan uranuurtajana voidaan pitää Aristotelesta, jonka kautta retoriikan ytimeen tuotiin argumentaatio (Kakkuri-Knuuttila 1998: 233). Aristoteleen näkemyksen mukaan retoriikassa on kyse vakuuttavan havaitsemisesta kussakin kommunikaatiotilanteessa (Aristoteles 1997 [n.300-l eaa.]: 10).

Klassisen näkemyksen rinnalle on noussut uusi retoriikka, joka ottaa puhetaidon ja puhetilanteiden lisäksi huomioon myös muut argumentaatiota ja retoriikkaa hyödyntävät kommunikaatiotilanteet. Uusi retoriikka siis pitää sisällään klassisen retoriikan näkemyksiä, mutta pyrkii jatkamaan ja laajentamaan niitä. (Perelman 1996 [1977]: 11; Kakkuri-Knuuttila 1998: 235–236.) Oma tutkimukseni ottaa huomioon klassisen retoriikan näkemykset, mutta pääosin perustan tulkintani uuteen retoriikkaan sen monipuolisuuden sekä tulkintamahdollisuuksien vuoksi. Omassa tutkimuksessani ei myöskään ole kyse puhetilanteen analysoimisesta, joten pelkästään klassisen retoriikan käyttäminen teoreettisena pohjana ei olisi riittävää tai järkevää.

Puheen vaikutuskeinot voidaan Aristoteleen *Retoriikka*-teoksen määrittelyn mukaisesti jakaa kolmeen. Nämä kolme vaikutuskeinoja ovat logos, ethos ja pathos. (Kakkuri-Knuuttila 1998:

233.) Vaikutuskeinot kuvaavat sitä, mihin puhuja argumentaatioissaan ensisijaisesti vetoaa. Ethos kuvaa puhujan luonteeseen ja piirteisiin vetoamista, pathos yleisön tunteisiin ja mielentilaan vetoamista ja logos taas järkeen sekä itse puheeseen ja sen argumentteihin vetoamista. (Aristoteles 1997: 11.) Vaikka Aristoteles on alkujaan puhunut nimenomaan puheen vaikutuskeinoista, kyseisiä keinoja voidaan käyttää myös kirjoitetun tekstin tehokeinoina. Jaottelun hyödyntäminen on siis siinä suhteessa järkevää myös oman tutkimusaineistoni kohdalla. Oman tutkimukseni kannalta mielenkiintoiseksi muodostuu juuri se, nousevatko aineistosta esiin ennemmin tunteisiin vai järkeen vetoavat argumentit ja retoriset keinot.

Retoriikan ohella yhtenä keskeisimmistä käsitteistä tutkimuksessani on argumentaatio, johon retoriikkakin perustuu. Yleisesti argumentaatio tarkoittaa perustelemista, joka pitää sisällään väitteiden eli argumenttien kehittelyä sekä argumentointia, jolla tarkoitetaan perusteiden esittämistä. Argumentaation tarkoituksena on vahvistaa omaa mielipidettä sekä argumentoijan asemaa ja samalla heikentää vastapuolta. (Jokinen 1999: 127; Kakkuri-Knuuttila 1998: 15, 19, 233.) Argumentaatio on osana diskursiivista toimintaa. Lisäksi argumentaation kautta rakennetaan ja muokataan tietoa sekä merkityksiä (Pietikäinen – Mäntynen 2019: 244). Argumentaatioissa keskeistä on se, kuka puhuu, mistä puhutaan ja kenelle puhe kohdistetaan (Aristoteles 1997: 16). Aineistoni tapauksessa puhutaan kirjoittajasta tai tekstistä sekä lukijasta. Kirjoittajan kohdalla voidaan vielä erikseen erottaa tapaukset, joissa lainataan esimerkiksi asiantuntijan lausuntoja tai poliitikon suoraa puhetta. Yleisön eli lukijan ja kirjoittajan välille muodostuu kohtaaminen, jota voidaan pitää myös yhtenä argumentaation elementeistä (Perelman 1996 [1977]: 16–18). Tutkimukseni analyysissä keskeistä on se, miten retoristen keinojen kautta pyritään vaikuttamaan lukijan näkemyksiin sekä luomaan kuvaa Natosta sekä Naton hyödyistä tai haitoista. Keskeiseksi muodostuu myös se, keiden asiantuntijoiden tai politiikan henkilöiden näkemyksiä teksteissä nostetaan esiin.

2.2 Retoriset keinot

Retorisilla keinoilla tarkoitetaan, kuten jo johdannossani määrittelin, argumentaation vakuuttavuutta lisääviä kielen keinoja. Keinot voidaan jakaa viestijään liittyviin ja itse viestiin liittyviin keinoihin. Viestijään liittyvillä retorisisilla keinoilla pyritään vahvistamaan argumentin esittäjän vakuuttavuutta ja erityisesti luotettavuutta. Viestiin liittyvillä retorisisilla keinoilla taas pyritään vahvistamaan itse argumentin viestittämää asiaa ja mielipidettä sekä vahvistamaan argumentin totuudellisuutta. (Jokinen 1999: 132–133.) Edellä mainitun jaottelun lisäksi retoriikassa käytetään myös jaottelua hyökkäävä ja puolustava retoriikka. Tämä jaottelu on tarpeen ottaa huomioon myös omassa tutkimuksessani, sillä poliittinen puhe ja keskustelu perustuvat usein juuri hyökkäävään ja puolustavaan retoriikkaan. Hyökkäävässä retoriikassa tavoitteena on vastapuolen heikentäminen sekä argumentin esittäjän tai väitteen saaminen huonoon valoon. Puolustavassa retoriikassa vastapuolen sijaan keskitytään oman argumentin vakuuttavuuden lisäämiseen ja argumentin esittäjän luotettavuuden vahvistamiseen. (Jokinen 1999: 155.)

Käyn seuraavaksi läpi retoriset keinot Jokisen (1999) määrittelyn mukaisesti. Esittelen ensin viestijän vakuuttavuutta rakentavat keinot ja sen jälkeen siirryn käsittelemään viestin vakuuttavuutta rakentavia retorisia keinoja. Tutkimuksessani analysoimani retoriset keinot perustuvat juuri Jokisen jaotteluun, sillä hänen jaottelutapansa on selkeä sekä kielitieteellisessä tutkimuksessa paljon hyödynnetty. Otan lisäksi huomioon myös Jonathan Potterin (1996) retoristen keinojen määrittelyn sekä hänen teoksensa *Representing Reality: Discourse, Rhetoric and Social Construction*, sillä Jokinen hyödyntää kyseistä teosta myös itse lähteenään. Käyn teoriaosuudessa lyhyesti läpi kaikki retoriset keinot, vaikka analyysissäni tarkastelenkin lähemmin vain aineistossa eniten käytettyjä retorisia keinoja. Koen kuitenkin tarpeelliseksi avata retoristen keinojen monipuolisuutta ja laajuutta niin lukijan kuin tutkimuksen luotettavuudenkin kannalta.

On myös huomioitava, että Jokisen jaottelu on vain yksi tapa nähdä retoriset keinot ja niiden suhde argumentaatioon. Väistämättä jaottelu on siis jonkinlainen yksinkertaistus ja jättää joitakin mahdollisia tulkintatapoja sekä retorisia keinoja huomioimatta. Jokinen ei esimerkiksi nosta ironiaa ja huumoria osaksi retorisia keinoja, vaikka niiden avulla myös pyritään tukemaan

ja vahvistamaan argumentaatiota. Lisäksi argumentoinnissa käytetään usein sekaisin sekä viestijään että viestiin liittyviä retorisia keinoja.

2.2.1 Viestijän vakuuttavuutta rakentavat retoriset keinot

Viestijän vakuuttavuutta rakentavia retorisia keinoja ovat omien intressien etäännyttäminen, puhujakategorioilla oikeuttaminen, liittoutumisasteen säätely, konsensus sekä asiantuntijalausunnot (Jokinen 1999: 133–139).

Omien intressien etäännyttämisellä tarkoitetaan pyrkimystä irrottaa omat intressit, tavoitteet tai mielipiteet esitettävästä argumentista. Intressien etäännyttämisellä pyritään luomaan viestijästä luotettavampaa kuvaa, jotta yleisö tai lukija ei ajattelisi esittäjän tavoittelevan vain omaa etuaan. (Jokinen 1999: 133.) Esimerkkejä omien intressien häivyttämisestä ovat esimerkiksi ilmaukset *valitettavasti* tai *tosiasiat ovat puhuneet puolestaan*, joilla voidaan ilmaista argumentista eriäviä mielipiteitä tai epävarmuutta. Etäännyttämisen ohella retorisenä keinona voidaan käyttää omien intressien tarkoituksellista esiin nostamista läpinäkyvyyden ja luottamuksen luomiseksi. (Jokinen 1999: 134.)

Argumentin esittäjän asema tai esimerkiksi titteli voivat luoda hänelle *puhujakategorian*, josta käsin puhuja tai kirjoittaja voi uskottavammin esittää argumenttinsa sekä oikeuttaa tietonsa ja tietämyksensä. Lääketieteellisen puheen kontekstissa lääkärin puhujakategoria luo vakuuttavuutta, toisin kuin esimerkiksi jonkin muun ammattikunnan puhujakategoria. (Potter 1996: 133; Jokinen 1999: 135.) Puhujakategorian hyödyntäminen voi toimia myös argumentin esittäjää vastaan vähentäen argumentin esittäjän uskottavuutta (Jokinen 1999: 135). Nato-jäsenyyttä käsittelevien mediatekstien kohdalla esiin nousevat etenkin poliitikon, presidentin ja tutkijan puhujakategoriat.

Liittoutumisasteen säätelyssä on kyse suhtautumisesta esitettyyn väitteeseen (Jokinen 1999: 136). Argumentin esittäjä voi sitoutua esittämäänsä väitteeseen esittäen sen omissa nimissään tai pyrkiä etäännyttämään siitä toimien vain argumentin välittäjänä. Uutisissa voidaan esimerkiksi viitata presidentin lausuntoon tai tutkijan näkemyksiin etäännyttäen siten kirjoittajaa esitetyistä väitteistä. Suhtautuminen väitteeseen voi olla myös neutraali esimerkiksi aiheen herkkyyden tai ristiriitaisuuden vuoksi. (Jokinen 1999: 136–138; Potter 1996: 142–149.)

Argumentoinnissa *konsensuksella* viitataan yhteisymmärrykseen mielipiteestä tai väitteestä eli sitä, että argumentin esittäjällä sekä väitteellä on takanaan väitteen vahvistavia tai sitä tukevia tahoja. Konsensuksen tarkoituksena on häivyttää vaikutelmaa väitteen esiintymisestä sen esittäjän henkilökohtaisena mielipiteenä. Konsensusta voidaan luoda asiantuntijoiden lausuntoja hyödyntämällä tai viittaamalla esimerkiksi lähteisiin. Konsensuksella vahvistamiseen kuuluu myös *me-retoriikan* käyttö, jota hyödynnetään tehokkeinona usein etenkin puheissa tai mielipidekirjoituksissa pyrkien luomaan samaistuttavuutta. (Jokinen 1999: 138–139.)

2.2.2 Viestin vakuuttavuutta rakentavat retoriset keinot

Viestin vakuuttavuutta rakentavia retorisia keinoja ovat tosiasiapuhe, kategorisointi, yksityiskohdat ja narratiivit, numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen, metaforat sekä ääri-ilmaisut. Viestin vakuuttavuutta rakentavien retoristen keinojen tarkoituksena on tuoda väite keskiöön ja siirtää siten argumentoijan roolia taka-alalle. (Jokinen 1999: 140–152.)

Tosiasiapuheella tarkoitetaan argumentoinnissa faktoihin ja yleisiin tosiasioihin vetoamista, jolla pyritään lisäämään viestin vakuuttavuutta. Tosiasiapuheelle on tyypillistä, että väitteen eri näkökulmia tai vaihtoehtoja ei niinkään tuoda esille, vaan esitetään väite totuutena ja ainoana tosiasiana. Tosiasiapuhe on tyypillistä poliittiselle puheelle etenkin käsiteltäessä ikäviä asioita. (Jokinen 1999: 140–141.) Tosiasiapuhetta hyödyntämällä pystytään lisäksi häivyttämään argumentin esittäjän vastuuta tai vaikutusta väitteeseen (Potter 1996: 150).

Tosiasiapuheen tavoin *kategorisoinnilla* pyritään lisäämään viestin vakuuttavuutta. Kategorian valinnalla on mahdollista oikeuttaa sekä kritisoida ja samalla vedota lukijan tai kuulijan tunteisiin. Puhumalla lapsista saa esimerkiksi erilaisen reaktion ja vaikutuksen aikaan kuin puhumalla riiviöistä tai kakaroista. (Jokinen 1999: 142.) Kategorioiden luominen on luonnollinen osa puhetta ja kommunikaatiota, ja niiden käyttö on jollakin tapaa osana kaikkea puhetta ja argumentointia (Jokinen 1999: 142; Potter 1996: 183).

Yksityiskohdat ja narratiivit viittaavat nimensä mukaisesti lisätiedon esittämiseen sekä tarinallisuuteen. Retorisina keinoina niiden käyttö perustuu todenmukaisuuden luomiseen sekä vakuuttavuuden lisäämiseen. Liiallinen yksityiskohtien käyttö saattaa kuitenkin vähentää argumentin luotettavuutta ja totuudenmukaisuuden vaikutelmaa. (Jokinen 1999: 144–145;

Potter: 150.) Toisaalta tarinallisuus voi lisätä myös argumentin samaistuttavuutta, sillä yleisö tai lukija pystyy eläytymään tapahtumiin ja kokemaan ne jonkin toisen silmin (Potter 1996: 164). Tutkimukseni aineistossa narratiivit korostuvat tunteisiin vetoavan argumentaation keinona, jolla pyritään esimerkiksi luomaan kauhukuvia Nato-jäsenyyden seurauksista.

Kvantifiointi eli määrällistäminen on yksi yleisimmistä retorisisista keinoista, ja sen avulla voidaan lisätä väitteen tieteellisyyttä tai tehokkuutta. Kvantifiointi voi olla numeerista, jolloin väitteen tukena käytetään esimerkiksi lukuja ja prosentteja. Ei-numeerinen kvantifiointi on taas erilaisten laatusanojen tai ääri-ilmaisujen, kuten *pienempi*, *suurin* ja *kaikki*, käyttöä. (Jokinen 1999: 146–147.) Jokisen mukaan kvantifiointi on merkityksellistä varsinkin tiedotusvälineissä sekä tieteellisessä ja poliittisessä argumentaatiossa, joita omakin tutkimukseni vahvasti käsittelee (Jokinen 1999: 147–148).

Viestin vakuuttavuutta rakentavana retorisena keinona toimivat myös *metaforat*, joilla jotakin asiaa kuvataan muuten kuin sen kirjaimellista määritelmää vastaavilla käsitteillä. Metaforien avulla luodaan uusia merkityksiä sekä yhdistellään jo ennestään tuttuja asioita. Retoriikassa metaforien teho perustuu mielikuvien luomiseen sekä tunteiden synnyttämiseen. (Jokinen 1999: 148–150.) Metaforien vakuuttavuus riippuu lisäksi niiden ymmärrettävyydestä sekä kontekstista, jossa niitä käytetään (Potter 1996: 180).

Ääri-ilmaisut voidaan osittain laskea kuuluvaksi määrällistämiseen, mutta niiden käyttö ei vaadi määrällistävää merkitystä. Ääri-ilmaisuja ovat esimerkiksi ilmaisut *aina*, *ei koskaan*, *koko* ja *ikuisesti*. (Jokinen 1999: 150–151.) Ääri-ilmaisut luovat maksimointia sekä minimointia ja niiden avulla voidaan korostaa hyvää tai pahaa, jolloin argumentin vaikutus muuttuu käytetyn ääri-ilmaisun mukaan (Potter 1996: 188; Jokinen 1999: 150–151).

Jokinen mainitsee artikkelissaan edellä mainittujen retoristen keinojen lisäksi myös muutamia retorisia keinoja, jotka on mahdollista niputtaa yhteen. Jokisen määrittelemiä muita retorisia keinoja ovat *kolmen lista*, *kontrastiparit*, *esimerkit* ja *rinnastukset*, *toisto* ja *tautologia* sekä *mahdolliselta vasta-argumentilta suojautuminen*. (Jokinen 1999: 152.) Näistä esittelen seuraavaksi lyhyesti kontrastiparit sekä esimerkit ja rinnastukset, sillä ne osoittautuivat tutkimukseni ja aineistoni kannalta relevanteiksi ja usein käytetyiksi retorisisiksi keinoiksi.

Kontrastipareilla tarkoitetaan kontrastien ja vastakkainasettelun luomista ja rakentamista niin, että parin toinen puoli kuvataan negatiivisessa valossa ja etäännyttävästi ja toinen taas positiivisessa ja suosiollisessa valossa. Kontrastipareja voivat olla esimerkiksi vapaus ja sen menettäminen tai sota ja rauha. (Jokinen 1999: 153.) Tutkimukseni kohdalla kontrastiparit liittyvät juuri vapauteen ja sen menettämiseen.

Esimerkkien ja rinnastusten kautta pyritään lisäämään väitteen ymmärrettävyyttä sekä vastaanottavuutta. Esimerkit ja rinnastukset tuovat aihetta lähemmäksi yleisöä, jolloin myös argumentin arviointi on helpompaa. Rinnastusten kautta väitettä verrataan esimerkiksi aikaisempiin tapahtumiin tai keskusteluihin. (Jokinen 1999: 153–154.)

2.3 Nato-retoriikka

Nato-retoriikalla tarkoitan tutkimuksessani Natoa käsittelevää vakuuttamisen ja puheen taitoa. Tutkimuksessani selvitän, onko Nato-retoriikalla joitakin ominaispiirteitä aineistossani eli korostuvatko tietyt retoriset keinot ja vakuuttamisen tavat enemmän kuin toiset juuri Natoa käsittelevissä mediateksteissä. Iro Särkkä (2019) on väitöskirjassaan tarkastellut Nato-retoriikkaa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa keskustelussa. Hänen tutkimuksensa keskittyy omastani poiketen erityisesti poliittisiin päättäjiin ja politiikassa rakentuviin puhujatyyppeihin sekä -positioihin. Särkkä on rajannut tutkimuksensa ulkopuolelle median, mutta itse näen sen merkityksen oleellisena osana Nato-kuvan rakentumisessa.

Särkän (2019) tutkimuksen mukaan Nato-keskustelussa sekoittuvat järki sekä tunteet. Sekä puolustajat että vastustajat vetoavat identiteettiin sekä Natoon liittymisen vaikutuksiin. Turvallisuus sekä itsenäisyys nousevat myös esiin tärkeinä argumentteina ja diskursseina. Särkän (2019: 18) mukaan Nato-keskustelu on piirteiltään vahvasti polarisoitunutta ja arvoihin perustuvaa. Tämän takia Nato-keskustelussa käytetään hyödyksi kontrastipareja ja metoretoriikkaa. Viime vuosien aikana keskustelu on kuitenkin muuttunut konsensushakuisemmaksi, ja puolueet ovat osaltaan myös lähentyneet toisiaan (Särkkä 2019: 23).

Retoriikan yhdistyminen ja limittyminen politiikan kanssa on luontevaa, sillä sekä retoriikan että politiikan tavoitteena on vaikuttaa ja saada kuulijat tai lukijat vakuuttuneiksi esitetystä väitteestä. Retoriikan ja politiikan yhtenevien tavoitteiden vuoksi myös Nato-jäsenyyteen

liittyvässä poliittisessa keskustelussa retoristen keinojen hyödyntäminen on hyvin yleistä ja jopa välttämätöntä.

2.4 Media ja valta

Medialla tarkoitan tutkimuksessani joukkoviestimien järjestelmää, vaikka sillä voidaan käsitteenä tarkoittaa myös yksittäistä viestintävälinettä tai -kanavaa (Rahkonen 2006: 52). Puhuessani median vallasta en tällöin viittaa ainoastaan Helsingin Sanomien valtaan, vaan yleisemmin mediakenttään ja joukkoviestimiin. Joukkoviestinnällä taas kuvataan viestin tai sanoman välittämistä suurelle ja etukäteen rajaamattomalle joukolle eli yleisölle (Kunelius 2003: 17). Joukkoviestimillä on siis jo lähtökohtaisesti vaikutusta suuriin yleisömassoihin.

Omassa tutkimuksessani keskityn nimenomaan journalistisen eli ajankohtaiseen ja faktapohjaiseen viestintään keskittyvän median valtaan (Kunelius 2003: 21). Huomionarvoista kuitenkin on, että myös sosiaalinen media käyttää julkisessa keskustelussa omaa valtaansa, ja sen rooli on mediakentän muutoksen myötä vain kasvanut ja vienyt tilaa journalistisen median vallalta. Sosiaalisen median polarisoiva luonne kuitenkin heijastuu myös journalistisen median tapaan tuottaa sisältöä. (Reunanen – Kunelius 2021: 11.)

Median yhteydessä voidaan puhua käsitteistä julkinen keskustelu ja yksityinen keskustelu. Juha Rahkosen mukaan julkisella keskustelulla tarkoitetaan median ja journalismin välittämää, kielellisten tekojen jatkumoa. Lisäksi julkinen keskustelu on osana jotakin yleisesti merkittävää tai kiinnostavaa asiaa. (Rahkonen 2006: 25.) Tutkimukseni aineisto eli Helsingin Sanomien tekstit ovat osana julkisen keskustelun kenttää, ja ne ottavat osaa yhteiskunnallisesti merkittävään keskusteluun eli Nato-jäsenyyteen sekä Natoon organisaationa.

Helsingin Sanomat osana mediakenttää käyttää omaa valtaansa. Perinteisesti vallan käsitteellä viitataan kykyyn tai voimaan saada muut toimimaan tahtonsa mukaan (Weber 1964 [1947]: 152). Valta voidaan määritellä myös kahden tai useamman osapuolen välisen suhteen kautta ja osaksi aktiivista toimintaa (esim. Foucault 2000). Median valta taas määritellään sen kautta, miten media toimii osana vallanpitäjien ja eri instituutioiden verkostoja. Media on osana yhteiskuntajärjestelmää ja valtasuhteita ja voi asemastaan käsin ohjata keskustelun kulkua sekä määritellä diskursseja (Fairclough 1992: 12). Keskeistä ei niinkään ole se, miten media onnistuu

vakuuttamaan yleisönsä, vaan se miten media arvioi vallan määrää sekä kuvaa eri valta-asemia ja osaltaan myös legitimoii valtaa. (Kunelius – Noppanen – Reunanen 2010: 21–22.) Median vallan mittaaminen ei kuitenkaan ole kovin yksinkertaista tai yksiselitteistä, sillä esimerkiksi ihmisten mielipiteiden rakentumiseen vaikuttavat median ohella muut ympäristötekijät (Noppari – Niemi 2017: 246). Poliittisessa keskustelussa voidaan kuitenkin tarkastella esiin nostettuja näkökulmia ja toimituksen sekä toimittajien roolia.

Journalismin ja median valta on osittain siinä, että uutisoinnissa voidaan tehdä valinta nostaa tiettyjä aiheita ja näkökulmia esiin ja samalla toisia voidaan jättää kertomatta tai jättää vähemmälle huomiolle (Rahkonen 2006: 73). Nato-keskustelussa media nostaa esiin asiantuntijoiden lausuntoja ja kannanottoja sekä pyrkii jakamaan tietoa aiheesta. Valintoja tehdään sen suhteen, keiden ääni ja kanta pääsee teksteissä esiin. Toimitus pystyy käyttämään valtaansa myös siinä, miten tekstit otsikoidaan. Erityisesti Nato-kysymyksessä median valtaa lisää se, että aihe on osaltaan tavalliselle kansalaiselle haastava ja monimutkainen sekä vaatii perehtymistä. Tästä syystä medialla ja sen esiin nostamilla näkökulmilla on suurestikin vaikutuksia kansalaisten käsityksiin. (Rahkonen 2006: 278.) Toki nykypäivänä sosiaalinen media on tuonut politiikkaa ja yhteiskunnallisia aiheita helpommin lähestyttäviksi ja ymmärrettäviksi.

Median valtaa käsiteltäessä on tarpeellista pohtia myös toimittajan sekä toimituksen roolia. Toimittajan rooli voi olla riippuvainen, itsenäinen, täydentävä tai haastava (Rahkonen 2006: 67–70). Uutisissa toimittajan rooli jää yleensä taka-alalle, eikä sen korostaminen olekaan tarkoituksenmukaista. Uutisjournalismia voidaan pitää riippuvaisena, sillä sen tarkoituksena ei ole kritisoida tai kyseenalaistaa muiden toimijoiden, kuten asiantuntijoiden, näkemyksiä käsiteltävästä aiheesta (Rahkonen 2006: 67).

Itsenäistä roolia kuvaavat artikkelit ja kommentit, joissa ei hyödynnetä haastatteluja tai päättäjien lausuntoja. Toimittajan rooli korostuu tällöin jutun näkökulman ja sisällön määrittelyssä. (Rahkonen 2006: 68.) Yksittäisen toimittajan rooli korostuu myös päättäjien ja toimittajien välisessä yhteistyössä, jota voidaan hyödyntää enemmän tai vähemmän. Etenkin päätoimittajilla ja erikoistoimittajilla voi olla läheisiäkin kytköksiä eri poliittisiin päättäjiin, jolloin päättäjät voivat pystyä hyödyntämään läheistä suhdetta oman valta-asemansa tukemiseen ja omien näkökulmiensa esiintuontiin. (Kunelius – Noppanen – Reunanen 2010: 451.) Median avulla voidaan rakentaa positiivista julkisuuskuvaa sekä saada huomiota omille

poliittisille agendoille (Reunanen – Kunelius 2021: 45). Tämä kytkeytyy suoraan kysymykseen siitä, keiden ääni mediassa kuuluu ja keiden ei.

Riippuvaisen ja itsenäisen roolin lisäksi toimittaja voi täydentää tai haastaa. Täydentävällä roolilla viitataan haastateltavien ja asiantuntijoiden lausuntoihin tehtyihin lisäyksiin, joilla ei kuitenkaan pyritä haastamaan tai kritisomaan. Haastava toimittaja taas pyrkii esittämään tulkintoja ja tarkastelemaan haastateltavien lausuntoja kriittisesti luomalla samalla tekstiin myös vuorovaikutuksellisuutta. (Rahkonen 2006: 69–70.)

Toimituksen rooli taas voi olla reagoiva, jatkava tai aloitteellinen (Rahkonen 2006: 62–63). Helsingin Sanomat reagoi uutisoinnin kautta Nato-jäsenyydessä tapahtuviin muutoksiin ja päättäjien ulostuloihin. Reagoivalla roolilla viitataan ennen kaikkea uutisteksteihin, joiden tehtävänä on vain raportoida tapahtumista ilman niiden suurempaa kommentointia tai asiantuntijamielipiteiden kysymistä. Mikäli toimitus on itse päättänyt jatkaa jonkin aiheen käsittelemistä ja pyytännyt aiempiin lausuntoihin esimerkiksi alan asiantuntijoilta kommentteja, on kyse jatkavasta roolista. (Rahkonen 2006: 62–63.)

Toisaalta pääkirjoitusten ja kolumnien kautta Helsingin Sanomat hyödyntää myös aloitteellista roolia tuodessaan omia kantojaan esiin tai ainakin välillisesti edistäessään tietynlaista kuvaa Natosta (Rahkonen 2006: 63). Lehtenä Helsingin Sanomien rooli on kuitenkin ennen kaikkea reagoiva ja jatkava. Helsingin Sanomilla on kuitenkin valtaa myös siinä, miten lehti kuvaa poliittisia tilanteita ja eri vallanpitäjien asemaa tai siirtoja sekä kansalaisten mielipiteitä. Helsingin Sanomat muun valtamedian tavoin siis välittää myös vallanpitäjille tärkeää tietoa, joka voi vaikuttaa päätöksentekoon. (Kunelius – Noppanen – Reunanen 2010: 450.)

Tässä tutkielmassa käsitän median vallan erityisesti sen kautta, millaisia valintoja aiheiden ja asiantuntijoiden suhteen tehdään. Vaikka perinteisen median eli journalistisen median valta on viime vuosien aikana vähentynyt, näen medialla kuitenkin olevan valtaa ennen kaikkea tiedonvälittäjänä koko kansaa koskevissa moniulotteisissa aiheissa, kuten Nato-kysymyksessä. Median valtaa edustaa myös se, ettei Helsingin Sanomat ole Nato-keskustelussa lehtenä täysin puolueeton omien arvojensa ja periaatteidensa puolesta. Helsingin Sanomat on jo vuonna 2006 pääkirjoituksessaan ”Vielä kerran Natosta ja Suomesta” ilmaissut myönteisen suhtautumisensa Natoon ja sitoutumisensa Nato-jäsenyyden edistämiseen (Helsingin Sanomat 2006). Tämä kanta myös vaikuttaa luonnollisesti siihen, millaista retoriikkaa Helsingin Sanomat

uutisoinnissaan käyttää, ja mitkä näkökulmat nousevat esiin. Helsingin Sanomat ei siis lehtenä ole Nato-kysymyksen suhteen täysin objektiivinen.

2.5 Uutinen, kolumni, artikkeli, kommentti ja pääkirjoitus tekstilajeina

Tekstilajilla eli genrellä viitataan yleisesti etenkin kirjallisuuden ja muun kirjoitetun kielen lajityyppeihin, joilla on yhteisiä kielen piirteitä ja tavoitteita (Kielitoimiston sanakirja 2022 – Tekstilaji). Tekstilajin käsitteen kautta luodaan puhutulle ja kirjoitetulle kielelle kategorioita ja erilaisia tyyppejä, joiden kautta rakennetaan ja tulkitaan merkityksiä. Tekstilajeilla on ominaispiirteitä niin rakenteen kuin toiminnankin suhteen. Tekstilajeja voidaan erotella toisistaan niiden kielellisten piirteiden ja rakenteen suhteen sekä sen suhteen, mihin niiden käytöllä pyritään ja millainen rooli niillä on sosiaalisessa toiminnassa. Tekstilajin käsite yhdistyy siis myös sosiaaliseen toimintaan ja kulttuureihin, ja tekstilajit ovatkin usein osittain tilanne- ja kulttuurisidonnaisia. Yksittäisten tekstilajien rajat ovat usein myös häilyviä ja muuttuvia. (Heikkinen – Voutilainen 2012: 17, 30.) Genret voidaan nähdä kielellisen ja diskursiivisen toiminnan muotoina, joiden avulla tuotetaan valtaa sekä tietoa (Pietikäinen – Mäntynen 2019: 168).

Tilanne- ja kulttuurisidonnaisuuden kannalta oleelliseksi nousee myös kontekstin käsite. Kontekstilla viitataan teksti- ja lauseyhteyteen sekä laajemmin kulttuurikontekstiin eli siihen, millaiseen kulttuuriin ja ympäristöön teksti suhteutuu (Heikkinen 2012: 88). Aineistoni tekstit on julkaistu Helsingin Sanomissa ja niiden ensisijaisena yleisönä tai kohteena voidaan pitää suomalaisia lukijoita. Kontekstin kannalta oleellista on, että kaikki tarkastelemani tekstit ottavat osaa Nato-keskusteluun ja niiden kirjoittajat ovat toimittajia tai Natoon perehtyneitä asiantuntijoita. Tekstit tarkastelevat Natoa suomalaisesta näkökulmasta ja niiden ensisijaisena tarkoituksena on välittää lukijalle tietoa.

Aineistoni 52 mediatekstiä on luokiteltavissa viiteen kirjoitetulle kielelle ominaiseen tekstilajiin. Tarkastelemani aineisto sisältää uutisia, kolumneja, kommentteja, pidempiä artikkeleita sekä pääkirjoituksia. Näiden neljän tekstilajin kesken on havaittavissa eroja sen suhteen, miten niissä tyypillisesti hyödynnetään eri retorisia keinoja sekä järkeen tai tunteeseen vetoavaa argumentaatiota. Suurin osa aineistoni teksteistä on joko uutisia tai laajempia artikkeleita, jotka taustoittavat uutisia.

Uutisen tehtävä tekstilajina on vastata uutiskysymyksiin eli siihen, mitä on tapahtunut, missä ja milloin. Uutiset ovat usein tiiviisti ja mahdollisimman selkeästi kirjoitettuja, mutta niitä voidaan kuvata myös kerronnallisiksi eli narratiivisiksi teksteiksi. (Mäntynen 2006: 59–60.) Pääosin niissä hyödynnetään järkeen vetoavaa retoriikkaa. Uutisissa myöskään yksittäisen toimittajan tai kirjoittajan näkemys ei korostu, vaan uutisen tehtävänä on ennen kaikkea välittää informaatiota ja kertoa lisäksi tärkeimmät asiat ensin. Uutisen otsikosta tulisi välittyä jo kaikkein olennaisin tieto. (Rentola 2010: 98, 101.)

Artikkelit taas tekstilajina mahdollistavat syvällisemmän sekä perusteellisemmän tarkastelutavan ja lähestymisen käsiteltävään aiheeseen, sillä ne ovat uutisia laajempia ja sisältävät esimerkiksi kuvia sekä haastatteluita (Kaloinen – Suntinen – Vallisaari 2003: 266). Aineistoni artikkelit sisältävät pääasiassa poliittisten päättäjien sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan asiantuntijoiden kommentteja ja viittauksia heidän lausuntoihinsa. Aineistoni artikkelit voi määritellä asiantuntija-artikkeleiksi, joissa esitellään lyhyesti asiantuntijoiden taustoja mutta pysytään lähtökohtaisesti asiassa ja aiheen taustoittamisessa ja avaamisessa lukijalle (Rentola 2010: 154).

Kolumni sen sijaan tekstilajina on uutista kantaaottavampi sekä enemmän lukijan tunteisiin vetoava, sillä sen on tekstinä tarkoitus olla henkilökohtainen ja ajatuksia herättävä. Kolumnissa kirjoittajan rooli korostuu ja usein kirjoittajana onkin joku tunnettu tai merkittävä henkilö. (Rentola 2010: 108–109.) Retorisista keinoista korostuvat muun muassa puhujakategoriat, kategorisointi, metaforat sekä ääri-ilmaisut. Kolumnien kirjoittajat ovat usein aiheen asiantuntijoita tai toimittajia, jotka ovat perehtyneet tekstin aiheeseen. Usein sama kolumnisti myös kirjoittaa kolumneja omalla vakiopalstallaan (Kaloinen – Suntinen – Vallisaari 2003: 266).

Pääkirjoitus tekstilajina ilmaisee lehden näkemyksen johonkin aiheeseen sekä johdattelee koko lehden teemoihin ja kirjoituksiin. Pääkirjoitus on kantaaottava ja noudattaa lehden omia periaatteita, sillä sen tarkoituksena on ilmaista julkaisun arvoja sekä lehden yleistä linjaa (Rentola 2010: 92). Pääkirjoitus tekstilajina mahdollistaa tunteisiin vetoavan retoriikan käytön, sillä tekstin ei ole tarkoitus olla täysin objektiivinen tai tyyliältään neutraali. Pääkirjoituksen kirjoittajana on lehden päätoimittaja (Kaloinen – Suntinen – Vallisaari 2003: 266).

Kommentti on kolumnin ja pääkirjoituksen tavoin uutista ja artikkelia kantaaottavampi ja kieleltään leikittelevämpi teksti ja lasketaan mielipidekirjoitukseksi (Heikkinen 2020: 251). Mielipidekirjoitukselle tyypillisesti kommentti julkaistaan omalla nimellä ja sen tarkoituksena on ottaa kantaa ajankohtaiseen aiheeseen (Kaloinen – Suntinen – Vallisaari 2003: 266). Kommentissa viitataan usein sen yhteydessä julkaistuun uutiseen ja otetaan siihen kantaa, mikä erottaa sen tavallisesta mielipidekirjoituksesta tai kolumnista. Kommentilla yleisesti viitataan selitykseen tai huomautukseen. (Heikkinen 2020: 271.) Kommentin kirjoittajana on useimmiten aiheeseen perehtynyt toimittaja tai asiantuntija.

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Helsingin Sanomat lehtenä

Helsingin Sanomat on vuonna 1904 perustettu sanomalehti, jonka edeltäjänä toimi vuodesta 1889 vuoteen 1904 asti Päivälehti. Helsingin Sanomat on osa Sanoma-konsernia, johon kuuluvat myös muun muassa Ilta-Sanomat ja televisiokanava Nelonen. (Sanoma 2023.) Helsingin Sanomien yhtä numeroa lukee viikossa noin 1,7 miljoonaa lukijaa (Media Audit Finland, KMT 2022). Helsingin Sanomien kohderyhmäksi Sanoma itse määrittelee korkeakoulutetut, hyvätuloiset kaupunkilaiset (Sanoma 2023). Helsingin Sanomat on nimestään huolimatta valtakunnallinen lehti, ja sitä voidaan edellä mainittujen lukujenkin puolesta pitää yhtenä Suomen suurimmista ja samalla eniten valtaa käyttävistä tiedotusvälineistä.

Helsingin Sanomiin voidaan myös lehtenä liittää erilaisia arvoja ja piirteitä. Sanoma konsernina määrittelee arvoikseen asiakaslähtöisyyden, yhteistyön, uteliaisuuden ja uudistusmielisyyden sekä tavoitteellisuuden ja kunnianhimon (Sanoma - *Töihin Sanomalle* 2023). Arvot osaltaan ohjaavat lehden julkaisemia tekstejä ja esiin nostettuja näkökulmia. Kansainvälisyyden korostamisella Helsingin Sanomat myös erottuu Nato-keskustelussa paikallisemmista lehdistä nostamalla esiin Nato-maiden ja Naton edustajien näkemyksiä (Rahkonen 2006: 171). Helsingin Sanomat on vuoden 2020 periaatelinjauksessaan määritellyt itsensä sitoutumattomaksi päivälehdiksi, jonka tavoitteena on edistää ja tukea mielipiteen vapautta, oikeudenmukaisuutta sekä kansanvaltaisuutta (HS 29.1.2020). Otan huomioon tutkimuksessani Helsingin Sanomien tavoitteet ja arvot, mutta tutkimukseni kannalta ei ole perusteltua ottaa kantaa arvoihin itsessään, vaan ainoastaan huomioida niiden vaikutus tekstien sisältöön ja käytettyihin retorisiin keinoihin.

Koska Helsingin Sanomat on osa kaupallista mediaa ja Sanoma-konsernia, sen toiminnassa näkyvät myös kaupallisen median periaatteet ja tavoitteet. Tekstien tarkoituksena on tavoittaa mahdollisimman suuri lukijakunta, minkä vuoksi esimerkiksi otsikoissa voidaan hyödyntää tunteita herättäviä retorisia keinoja tai ilmauksia. Lisäksi lehden sivuilla näkyvät myös eri

mainostajat ja varsinkin Sanoma-konserniin kuuluvia muita yrityksiä tuodaan myös Helsingin Sanomissa esiin.

3.2 Aineiston valinta ja rajaus

Aineistoni mediatekstit on julkaistu Helsingin Sanomissa 1.1.2022 – 30.3.2022 välisenä aikana. Olen koostanut aineistoni Nato-kysymyksen ajankohtaisuuden ja sitä koskevissa asenteissa tapahtuneiden muutosten perusteella. Olen päätenyt juuri kyseiseen aikaväliin, sillä se pitää sisällään sekä ennen että jälkeen Ukrainan sodan syttymistä julkaistuja mediatekstejä. Tämän kautta pystyn tarkastelemaan aineistoani sodan aiheuttamien vaikutusten kannalta. Lisäksi aineiston kokoa määrittelee *saturaation* eli kylläntymisen periaate. Aineisto on kooltaan tarpeeksi suuri, kun uusia retorisia keinoja ei enää nouse esiin tai jonkin keinon toistuvuus on myös vastaavasti jo nähtävissä. (Tuomi – Sarajärvi 2018 [2002]: 181–182.) Kaiken kaikkiaan aineistoni koostuu 52:sta Helsingin Sanomien julkaisemasta tekstistä. Osa aineiston teksteistä on vapaasti saatavissa ja luettavissa, mutta osa teksteistä on maksumuurin takana.

En ole koostanut aineistoani kaikista aikavälillä julkaistuista Nato-aiheisista teksteistä, vaan olen rajannut aineistoa saturaation periaatteen mukaisesti. En myöskään tarkastele tutkimuksessani kaikkia Natoon liittyviä mediatekstejä, vaan vain Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen liittyviä julkaisuja. Aineistoni ei kuitenkaan rajaudu vain Suomen sisällä käytävään Nato-keskusteluun, vaan olen ottanut aineistoon mukaan myös tekstejä, joissa käsitellään Suomen Nato-jäsenyyttä ulkomaisten asiantuntijoiden ja poliittisten päättäjien näkökulmasta. Laajentamalla näkökulmaa Suomen ulkopuolelle teen myös valinnan tuoda esiin Nato-keskustelun kansainvälistä näkökulmaa.

Olen päätenyt koostamaan aineistoni pelkästään Helsingin Sanomien mediateksteistä, sillä tarkoitukseni on ensisijaisesti tarkastella retorisia keinoja eikä niinkään tehdä vertailevaa tutkimusta eri medioiden välillä. Helsingin Sanomien hakutoiminto on myös osoittautunut hyvin helpokäyttöiseksi, ja sen avulla uutisten rajaaminen on ollut ajankäytöllisesti tehokasta. Otan toki silti tutkimukseni kohdalla huomioon Helsingin Sanomien roolin osana valtamediaa sekä Helsingin Sanomiin liitetyt arvot ja piirteet. Rajaamalla aineistoni vain yhden lehden teksteihin saan väistämättä osaltaan erilaisia tuloksia kuin tarkastelemalla ja vertaamalla useiden eri lehtien tekstejä. Jatkotutkimuksen kannalta olisikin mielenkiintoista vertailla

esimerkiksi vahvasti Natoa puolustavan ja vahvasti sitä vastustavan lehden käyttämiä retorisia keinoja ja argumentaation tapoja.

3.3 Laadullinen aineistopohjainen tutkimus

Tutkimukseni kuuluu tekstintutkimuksen alaan hyödyntäen myös sille limittäistä tutkimusalaa diskurssintutkimusta ja sen menetelmiä sekä käsitteitä (Virtanen – Hiidenmaa 2020: 834). Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen, mutta aineistoa luokitellessa ja taulukoidessa hyödynnän myös määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Laadullisen tutkimuksen kautta voidaan tarkastella ihmisten käyttäytymistä ja merkitysmaailmaa sekä tulkintoja (Pietikäinen – Mäntynen 2019: 333–336). Laadulliselle aineistopohjaiselle tutkimukselle tyypillisesti tavoitteenani on ymmärtää tutkimuskohdettani kokonaisvaltaisesti (Luodonpää-Manni – Ojutkangas 2020: 414). Tämän vuoksi pelkän retoristen keinojen analysoinnin lisäksi otan huomioon tekstien argumentaation sekä tekstien tavoitteen ja kontekstin. Tutkimukseni kannalta on siis merkityksellistä, että tarkastelen nimenomaan mediatekstejä sekä Helsingin Sanomia.

Tutkimukseni on aineistolähtöinen eli perustan tutkimukseni tulokset aineistosta esiin nouseviin seikkoihin. Vaikka tulokset pohjautuvat aineistoon ja ovat siitä riippuvaisia, tulokset osaltaan perustuvat myös aineistosta tekemiini tulkintoihin (Luodonpää-Manni – Hamunen – Konstenius 2020: 13). Aineistoa analysoidessani ja koostaessani olen taulukoinut kussakin tekstissä käytetyt retoriset keinot. Taulukoinnissa olen hyödyntänyt sisällön erittelyä eli tekstin sisällön kvantitatiivista kuvausta (Tuomi – Sarajärvi 2018: 219). Retoristen keinojen jaottelu ja luokittelu on osaltaan myös tulkinnanvaraista sekä subjektiivista, sillä jotkin keinot limittyvät keskenään. Toinen tutkija olisi myös saattanut luokitella retoriset keinot eri tavoin. Aineistoni retorisia keinoja luokitellessa haasteita tuottivat myös tapaukset, joissa retorinen keino olisi mahdollista luokitella useaan eri kategoriaan. Näissä tapauksissa olen kuitenkin pyrkinyt luokittelemaan tapauksen siihen retorisen keinon kategoriaan, jota se parhaiten ja osuvimmin kuvaa.

Oma positioni tutkijana on ennen kaikkea tulkitsija. Tulkitsijan positiolle tyypillisesti pyrin analyysin ja aineiston väliseen vuorovaikutukseen. Lisäksi nojaan tulkinnoissani vahvasti aineistoon. (Juhila 1999: 212–213.) Tutkijapositionissani olen kuitenkin tehnyt monia valintoja

jo ennen analyysin tekemistä ja aineiston tulkintaa. Olen valinnut käyttämäni menetelmät, aineiston ja sen rajauksen. Lisäksi teen väistämättä tulkintoja omasta tietopohjastani ja teoriataustasta käsin. Täyttä objektiivisuutta on siis aineiston analyysin kohdalla mahdotonta saavuttaa, vaikka siihen pyrinkin tutkijapositioni käsin.

3.4 Retorinen analyysi

Aineiston analysoinnissa käyttämäni menetelmänä on retorinen analyysi. Retorisen analyysin kautta voidaan tarkastella niin retoriikan, argumentaation ja argumenttien kuin retoristen keinojen käyttöä erilaisissa kommunikaatiotilanteissa. Tarkastelun kohteena ovat merkitysten tuoton kielelliset prosessit ja se, miten todellisuuden tulkintoja tehdään vakuuttaviksi ja miten yleisön sitoutumista näihin tulkintoihin rakennetaan. Retorisen analyysin kohteena ovat useimmiten kirjalliset dokumentit, kuten omassa tutkimuksessanikin. (Jokinen 1999: 126–127.) Retorisen analyysin ulkopuolelle voidaan jättää argumentaatio, jolloin retoriikka nähdään vain kielellisinä keinoina (Kakkuri-Knuutila 1998: 238). Oma tutkimukseni ottaa kuitenkin huomioon myös argumentaation, sillä retoriikka ja argumentaatio rakentuvat toistensa varaan.

Retorisessa analyysissä on keskeistä, että kieli nähdään sosiaalisena toimintana (Jokinen 1999: 126–127). Tämän vuoksi on tarpeellista mainita retorisen analyysin taustalla teoriakehyksenä tai yläkäsitteenä vaikuttava diskurssintutkimus, joka näkee myös kielen osana sosiaalista toimintaa (Mäntynen – Pietikäinen 2009: 11). Retorinen analyysi voidaan näin nähdä osana laajempaa tulkintaa (Jokinen 1999: 156). Retorista analyysia voidaan pitää myös diskurssianalyttisen tutkimuksen toisena analyyttisena painopistealueena tai diskurssianalyysin tietynlaisena alalajina (Jokinen 1999: 126–127). Diskurssintutkimus näkyy tutkimuksessani etenkin siinä, että pelkän retoristen keinojen tarkastelun lisäksi otan huomioon myös yleisön vakuuttamisen onnistuneisuuden. Retoriseen lähestymistapaan ei kuitenkaan kuulu puolien valitseminen tai tuomarointi eli en ota analyysissäni kantaa argumenttien totuudellisuuteen itsessään, vaan niissä käytetyn retoriikan vakuuttavuuteen (Jokinen 1999: 129). Suhteutan retorisia keinoja myös niiden käyttökontekstiin ja otan huomioon diskurssintutkimuksen ajatuksen siitä, että kieli ja sen merkitykset ovat tilannesidonnaisia ja syntyvät aina jonkinlaisessa vuorovaikutuksessa.

Diskurssintutkimuksen hyödyntämistä retorisen analyysin taustalla puoltaa lisäksi se, että otan tutkimuksessani huomioon median käyttämän vallan kielen käyttäjänä. (Mäntynen – Pietikäinen 2009: 14.) En kuitenkaan käytä diskurssintutkimusta tai diskurssianalyysia tutkimukseni varsinaisena metodina tai teoriapohjana, vaikka sen vaikutukset retorisen analyysin taustalla näkyvätkin. Käyttämällä diskurssianalyysia tai vaihtoehtoisesti argumentaatioanalyysia tutkimukseni metodina en saisi yhtä tarkkoja tuloksia ja havaintoja juuri retoristen keinojen käytöstä kuin käyttämällä retorista analyysia.

4 Retoriset keinot Helsingin Sanomien Suomen Nato-jäsenyyttä käsittelevissä mediateksteissä

4.1 Yleisiä huomioita aineistosta

Yleisesti aineistossani korostuvat järkeen vetoavat retoriset keinot. Näitä ovat esimerkiksi asiantuntijalausuntoon vetoaminen, tutkimuksiin vetoaminen, puhujakategoriat sekä tosiasiapuheen käyttö. Särkän (2019: 216–217) tutkimuksen mukaan eduskunnassa käyty Nato-keskustelu perustuu järkeen vetoamiseen ja asiapohjaisuuteen, minkä voi oman tutkimukseni tulosten kautta nähdä koskevan myös journalistisia tekstejä. Järkeen vetoavien keinojen lisäksi yhdeksi yleisimmäksi retoriseksi keinoksi nousee metaforien käyttö, jolla vedotaan ennen kaikkea lukijan tunteisiin. Jokisen (1999) määrittelemistä muista retorisisista keinoista keskeisimmiksi aineiston analyysin kannalta nousevat kontrastiparit, kategorisointi ja ääri-ilmaisut. Ylipäätään retoristen keinojen käyttö on tutkimukseni aineistossa hyvin yleistä, ja jokaisesta mediatekstistä on löydettävissä useita eri retorisia keinoja. Tutkimukseni tulokset kulkevat osaltaan myös linjassa Carpelanin (2020: 48–49) Venäjä-uutisointia käsittelevän pro gradun tulosten kanssa, sillä Carpelanin tutkimuksessa esiin nousivat myös metaforat, kategorisointi ja ääri-ilmaisut. Näitä hyödynnettiin etenkin Venäjä-kuvan rakentamisessa.

Aineistoni teksteistä suurin osa eli 48 kappaletta on joko uutisia tai pidempiä artikkeleita. Osaltaan uutisen ja artikkelin välinen ero on aineistoni tekstien kohdalla häilyvä ja ero on monissa tapauksissa tehtävissä lähinnä tekstin pituuden perusteella. Selkeitä mielipidekirjoituksia tai kantaaottavia tekstejä aineistostani löytyy neljä kappaletta. Kaksi niistä on Helsingin Sanomien pääkirjoituksia, yksi kolumni ja yksi kommentti. Tekstilajin vaikutus retoriikkaan näkyy etenkin siinä, että mielipidekirjoituksissa hyödynnetään enemmän ääri-ilmaisuja ja tunteisiin vetoavaa retoriikkaa. Koska suurin osa teksteistä on uutisia tai artikkeleita, retorisen analyysin tai tutkimukseni tulosten kannalta tekstilajien jakautumisella ei ole kovin suurta roolia. Käytetyimpiä retorisia keinoja käytetään niin uutisissa ja artikkeleissa kuin mielipidekirjoituksissakin.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni eli siihen, millaisia retorisia keinoja aineistossani käytetään, vastaan analyysiluvussa nostamalla aineistosta esiin tekstiesimerkkejä sekä

esittämällä numeerista tietoa aineistostani taulukoiden avulla. Olen valinnut tekstiesimerkit niin, että ne mahdollisimman selkeästi toisivat esiin kyseisen retorisen keinon käytön. Tekstiesimerkkien yhteydessä analysoin sitä, miksi kyseisiä retorisia keinoja on käytetty ja mihin niiden käytöllä pyritään. Päätelmieni tukena käytän aiempaa tutkimusta sekä pyrin vastaamaan myös omiin hypoteeseihini. Useassa esimerkissä esiintyy asiantuntijoiden tai päättäjien kommentteja tai referoituja lausuntoja. Nostan henkilöiden nimet analyysissä esiin silloin kuin se on retoriikan kannalta oleellista. En kuitenkaan myöskään pyri erityisesti häivyttämään tai anonymisoimaan esimerkeissä esiintyviä henkilöitä, sillä he ovat julkisia henkilöitä.

Median valtaa koskevaan tutkimuskysymykseen vastaan analyysiluvun varrella käsitellessäni lehden tekemiä valintoja nostaa tiettyjä retorisia keinoja esiin. Yleisesti median valta näkyy aineistossa erityisesti otsikoinnin tasolla, näkökulmien valinnassa sekä siinä, keiden lausuntoja ja näkemyksiä teksteissä nostetaan esiin. Median valtaan palaan myös luvun 5 pohdinnan yhteydessä.

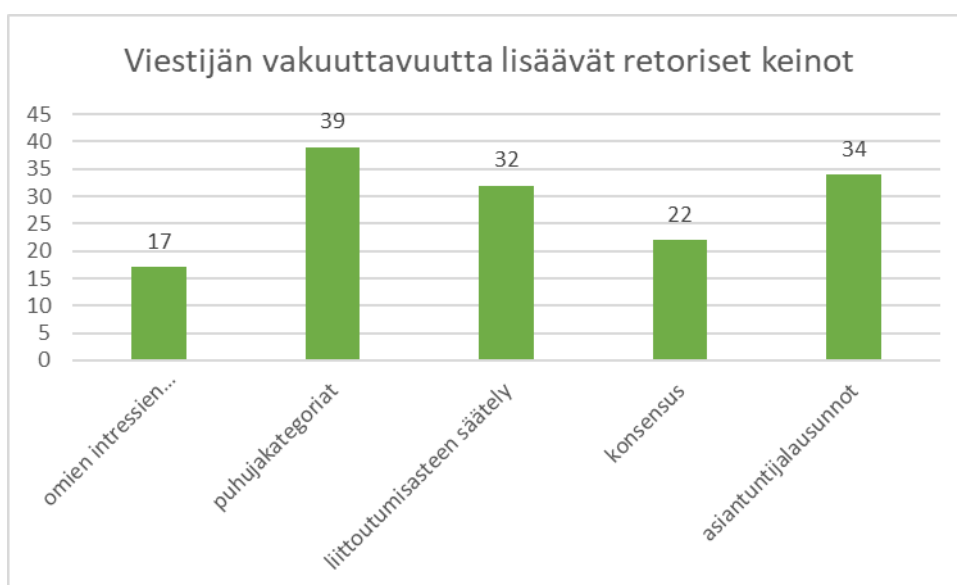
Analysoidessani aineiston tekstejä olen taulukoinut kunkin retorisen keinon esiintymisen kussakin tekstissä (ks. Liite1). Taulukkoon olen merkinnyt esiintymän, mikäli kyseistä retorista keinoja on käytetty tarkasteltavassa tekstissä vähintään kerran. En ole siis laskenut jokaista tapausta, jossa retorista keinoja on yksittäisessä tekstissä käytetty. Keskityn analyysissäni vain aineistossa eniten käytettyihin retorisiin keinoihin. Tämä mahdollistaa syvemmän ja monipuolisemman analyysin kuin pintapuolinen jokaisen retorisen keinon tarkastelu. Olen jättänyt pois tarkastelusta kolmen listan, toiston ja tautologian sekä vasta-argumentilta suojautumisen. Tautologiaan kuuluvan intertekstuaalisuuden suhteen olen tehnyt valinnan olla laskematta teksteihin sisältyviä linkkejä mukaan kyseisen retorisen keinon esiintymiin, mikäli niillä ei selkeästi pyritä vahvistamaan esitettyjä väitteitä.

Nostamalla esiin käytetyimmät retoriset keinot pystyn myös paremmin analysoimaan tekstien tavoitteita ja valintoja sekä sitä, miksi juuri tietyt retoriset keinot korostuvat. Retoristen keinojen tarkastelun rajaaminen vain aineistossa yleisimpiin keinoihin on perusteltua myös käytännön syistä. Rajauksen kautta tutkimuksesta ei tule liian laajaa tai toisaalta väkisin lyhennettyä. Erot käytetyimpien ja vähemmän käytettyjen retoristen keinojen välillä eivät ole kuitenkaan kovin suuria, vaikka kaikista vähiten käytetyt keinot olenkin rajannut pois.

Analyysiluku etenee retorinen keino kerrallaan. Esitän kustakin tarkastelemastani retorisesta keinosta muutamia havainnollistavia esimerkkejä. Jokaisesta retorisesta keinosta on annettu useampi esimerkki, jotta niiden käytön variaatio sekä tyypillisimmät tavat tulisivat ilmi. Olen valinnut esimerkit niin, että ne mahdollisimman osuvasti kuvaisivat kyseisen retorisen keinon käyttöä tekstissä. Olen myös kustakin tekstiesimerkistä korostanut tarkasteltavan retorisen keinon käyttöä kuvaavan kohdan. Osittain retoriset keinot limittyvät eli sama keino voitaisiin laskea kuuluvaksi esimerkiksi määrällistämiseksi ja yksityiskohdilla vakuuttamiseksi. Olen kuitenkin pyrkinyt jättämään esimerkeistäni näitä rajatapauksia pois.

4.2 Viestijän vakuuttavuutta vahvistavat retoriset keinot

Viestijän vakuuttavuutta vahvistavia retorisia keinoja käytetään Helsingin Sanomien teksteissä runsaasti, ja niiden käyttö korostuu päättäjien ja asiantuntijoiden lausuntoja tai kommenttien referointia sisältävissä uutisissa ja artikkeleissa. Viestijän vakuuttavuuden vahvistamisen kautta vedotaan järkeen esimerkiksi viestijän ammattitaidon tai aseman kautta, mutta myös tunteeseen muun muassa karisman ja me-retoriikan kautta. Seuraavassa taulukossa (Kaavio 1) näkyvät viestijän vakuuttavuutta vahvistavien retoristen keinojen esiintymisfrekvenssit ja jakautuminen aineistoni teksteissä. Esiintymisfrekvenssit kuvaavat sitä, että kyseinen retorinen keino on esiintynyt tekstissä vähintään kerran. Useissa tapauksissa esiintymisiä on yksittäisessä tekstissä useampia, mikä ei taulukossa näy.



Kaavio 1. Viestijän vakuuttavuutta lisäävien retoristen keinojen esiintyminen aineistossa

Taulukosta on nähtävissä, että viittä eri retorista keinoa käytetään aineistossani tasaisesti. Myöskään minkään keinon käyttö ei ole erityisen vähäistä. Eniten aineistossani esiintyy puhujakategorioiden ja asiantuntijalausuntojen käyttämistä retorisenä keinona. Tätä voi pitää luontevana tuloksena, sillä suurin osa aineistoni teksteistä sisältää päättäjien tai muiden asiantuntijoiden kommentteja tai viittauksia heidän lausuntoihinsa. Seuraavaksi käyn alaluvuissa läpi tarkemmin viestijän vakuuttavuutta vahvistavien retoristen keinojen käyttöä tekstiesimerkkejä avuksi käyttäen.

4.2.1 Omien intressien etäännyttäminen

Omien intressien etäännyttäminen korostuu aineistossani sen suhteen, mitä korkeammassa asemassa olevan päättäjän tai asiantuntijan lausuntoon viitataan. Korkeassa asemassa olevat päättäjät ja asiantuntijat hyödyntävät omien intressien etäännyttämistä muita enemmän, sillä heidän asemansa saattaa edellyttää neutraalia suhtautumista tai kommentoimatta jättämistä. Helsingin Sanomat toki itsessäänkin käyttää intressien etäännyttämistä valitessaan tekstien näkökulmia ja pyrkiessään olemaan objektiivinen. Etenkin uutiset, joissa hyödynnetään toimituksen reagoivaa roolia, pyrkivät etäännyttämään toimituksen tai yksittäisen toimittajan intressejä. Kielellisen tason valintoja tekevät kuitenkin ennen kaikkea poliittiset päättäjät ja asiantuntijat. Omien intressien etäännyttämistä esiintyy 17:ssä aineistoni tekstissä.

Nato-keskustelussa omien intressien etäännyttäminen näkyy Nato-kysymyksen haastavuuden kuvaamisen kautta sekä oman roolin ja aseman vähättelynä tai epärelevantiksi tekemisenä. Esimerkissä (1) lainataan tiedotetta, jossa kuvataan Nato-kannan muodostumista ja prosessin hankaluutta.

(1) ”**Pitkän harkinnan jälkeen** ajattelen, että Nato-jäsenyys olisi tie varmistaa Suomen itsenäisyys ja vahvistaa rauhaa Itämerellä”, Alametsä linjasi tiedotteessaan. (HS2 3.1.2022.)

Viittaamalla pitkään harkinta-aikaan Alametsä luo kuvaa päätöksen hankaluudesta ja osaltaan myös puolustautuu mahdollisilta vasta-argumenteilta sekä häivyttää omia intressejään. Poliittisten päättäjien halua etäännyttää omia intressejään osaltaan selittää se, että median merkitys politiikassa on kasvanut. Myös julkinen keskustelu on hajaantunut ja media pystyy reagoimaan lausuntoihin entistä nopeammin. Mediareaktioiden ennakointi on myös entistä

haastavampaa, jolloin lausuntojen yhteydessä käytetään enemmän harkintaa ja varovaisuutta. (Reunanen – Kunelius 2021: 61.) Vaikka perinteisemmän median rooli ei ole enää niin suuri, sosiaalinen media kuitenkin hyödyntää sitä poimimalla esimerkiksi yksittäisiä lausuntoja tai otsikoita. Sosiaalisen median arvaamattomuus ja suuri yleisö varmasti myös vähentävät halua jyrkkien mielipiteiden esittämiseen.

Omien intressien etäännyttäminen on myös keino perustella oman näkemyksen muuttumista siten, että oma rooli mielipiteen muuttumisen taustalla jää vähäisemmäksi. Esimerkissä (2) kuvataan Nato-kannan muuttumista ulkopuolisten muuttujien seurauksena. Tämän kautta kannan muutos ei näyttäydy yhtä radikaalina tai epäuskottavana.

(2) ”Aiempi varauksellinen suhtautumiseni Nato-jäsenyyttä kohtaan on muuttunut. **On vaikea nähdä, että tarjolla olisi parempiakaan vaihtoehtoja.** Eduskunnassa alkavaan parlamentaariseen prosessiin **lähdän toki silti avoimin mielin**”, hän kirjoittaa nyt. (HS41 18.3.2022.)

Esimerkissä (2) korostetaan päätöksenteon pakollisuutta ja välttämättömyyttä, jolloin vastuu siirtyy pois väitteen esittäjästä ja puhujasta. Lausunnossa korostetaan sitä, miten muita vaihtoehtoja ei ole ollut kuin ryhtyä kannattamaan Nato-jäsenyyttä. Tämän kautta aiempi varauksellinen suhtautuminen ei näyttäydy niin epäuskottavana tai heikennä esitetyn väitteen vakuuttavuutta. Vastaavanlaista päätöksenteon ulkoistamista näkyy myös esimerkissä (3), jossa tuodaan esiin Naton omia intressejä väitteen esittäjän intressien sijaan.

(3) PESU toteaa, että **Naton näkökulmasta** strateginen intressi luultavasti olisi, että molemmat maat tekisivät saman ratkaisun, koska silloin koko Pohjois-Eurooppaa pystyttäisiin käsittelemään suunnittelupöydässä yhtenä kokonaisuutena, jota Nato puolustaa. (HS45 24.3.2022.)

Esimerkissä (3) tuodaan esiin Naton näkökulmaa ja tarkoitusperiä, jolloin itse tutkijan omat intressit eivät tule niin vahvasti lausunnosta esille. Omat intressit ja kannat on myös helpompi piilottaa Naton taakse. Viittaamalla Naton omiin intresseihin tuodaan esiin kuvaa siitä, että yksittäisen tutkijan tai asiantuntijan lausunnolla ei isossa kuvassa ole kovin suurta merkitystä kansainvälisen puolustusliiton kaltaisen toimijan suhteen.

Yhtenä omien intressien etäännyttämisen taktiikkana tai piirteenä on kieltäytyminen lausunnoista tai yksittäisiin kysymyksiin vastaamisesta. Esimerkissä (4) Helsingin Sanomat referoi lausuntoa, jossa kuvataan Hollannin pääministerin mielipidettä Suomen Nato-kysymykseen.

(4) Rutte **ei vastannut kysymykseen siitä**, tukisiko Hollanti Suomea, jos se päättäisi hakea Naton jäsenyyttä. ”Se on kysymys, johon Suomen pitää antaa vastaus. Mitä aiotte tehdä? **Ei helpota suomalaisten tilannetta, jos minä spekuloin.**” (HS46 24.3.2022.)

Esimerkissä (4) ei haluta asettua vahvasti Nato-kysymyksen puolesta tai vastaan. Puolueettomuutta tai liittoutumattomuutta perustellaan sillä, ettei Hollannin pääministerillä tai muilla päättäjillä ole Suomen Nato-kysymyksessä erityistä valtaa tai merkitystä. Kieltäytymisen ohella omia intressejä etäännytetään oman aseman tai roolin epärelevanttiuden korostamisella. Kyseisessä esimerkissä näkyy myös Helsingin Sanomien halu tuoda kansainvälistä näkökulmaa esille omissa mediateksteissään. Tämän kautta rakennetaan kuvaa siitä, että Suomen päätöksillä ja Suomella on vaikutusta kansainvälisessä kuvassa.

4.2.2 Puhujakategoriat

Puhujakategorioiden käyttö retorisenä keinona perustuu niiden tuomaan valtaan ja asiantuntijuuteen argumentoitavassa aiheessa. Puhujakategorian kautta vahvistetaan luotettavuutta sekä väitteen esittäjän tietämystä käsiteltävästä aiheesta. Samalla puhujakategorian käytöllä voidaan pyrkiä myös samaistuttavuuteen ja oman valta-aseman häivyttämiseen lukijan silmissä. Puhujakategorioiden käyttö aineistossani on hyvin yleistä ja perusteltuakin, sillä argumentaatioissa keskeistä on puhujan ja yleisön välinen suhde, jonka rakentamisessa ja vahvistamisessa tehokas puhujakategorioiden käyttö voi auttaa (Jokinen 1999: 128). Aineistoni teksteistä yhteensä 39:ssä käytetään puhujakategorioita hyödyksi retorisenä keinona.

Yleisimpinä puhujakategorioina tutkimukseni aineistossa hyödynnetään pääministerin, puolueen puheenjohtajan, kansanedustajan sekä presidentin puhujakategoriaa. Sekä puhujakategoriat että aineistossa esiintyvät asiantuntijalausunnot edustavat suurissa osin päättävissä asemassa olevia. On myös huomionarvoista, että päättäjien kategoriassa korostuvat hallituspuolueiden ja etenkin ministereiden kommentit ja lausunnot. Oppositioapuolueista

näkyvimmin esillä ovat kokoomusedustajien, etenkin Petteri Orpon, lausunnot. Aineistoni tulokset kulkevat tässä tapauksessa linjassa Rahkosen (2006) väitöskirjan tulosten kanssa. Rahkosen tarkastelemassa vuosina 2003–2004 käydyssä julkisessa keskustelussa koskien Suomen Nato-jäsenyyttä korostuivat päättäjät, jotka hallitsivat uutisia. Mielipidekirjoituksissa taas korostuivat toimittajan, tavallisen kansalaisen ja tutkijan puhujakategoriat. Kyseinen jako näkyy myös omassa aineistossani, sillä asiantuntijoina uutisissa ja artikkeleissa ovat päättäjät ja tutkijat. Mielipidekirjoituksissa päättäjien lausunnot taas loistavat poissaolollaan. (Rahkonen 2006: 168–171.)

Alla oleva esimerkki on poimittu HS Vision artikkelista, jossa poikkeuksellisesti yhdistyvät toimittajan ja asiantuntijoiden mielipiteet ja puhujakategoriat, joista käsin väitteitä esitetään. Esimerkissä (5) toimittaja pyrkii asettumaan tavallisen kansalaisen asemaan luodakseen kontrastia ja erilaista näkökulmaa suhteessa artikkelissa esiintyviin asiantuntijalausuntoihin.

(5) Olen tavallinen 34-vuotias suomalainen, joka yrittää käyttäytyä kuin rationaalinen kansalainen. Ymmärrän, että asioissa on monia puolia. Kantani yhteiskunnallisiin kysymyksiin hahmottuu, kun yhden puolen argumentit nousevat esiin muita selkeämpänä. (HS7 15.1.2022.)

Tekstissään Helsingin Sanomien toimittaja Emil Elo luo kuvaa itsestään tavallisena lukijan kaltaisena kansalaisena. Näin hän luo itselleen tavallisen kansalaisen puhujakategorian, josta käsin puhuminen on samaistuttavampaa ja tunteisiin vetoavampaa. Oman aseman ja tuntemusten korostaminen voidaan nähdä eetokseen viittaavana retorisena keinona (Särkkä 2019: 161). Puhujakategoria ei kuitenkaan ole täysin uskottava, sillä toimittajan roolissa Elolla on tietynlainen asiantuntijarooli suhteessa tavalliseen kansalaiseen. Toimittajana Elolla on itsenäinen rooli tekstin aiheen ja näkökulman määrittelyssä. Usein toimittaja on kuitenkin käsiteltävän aiheen asiantuntija tai aiheeseen hyvin perehtynyt, jolloin toimittajan itsenäinen rooli on myös paremmin perusteltavissa. (Rahkonen 2006: 68.) Kyseinen artikkeli edustaa toimituksen näkökulmasta taas tekstiä, jossa toimituksella on aloitteellinen rooli Nato-kysymyksen eri näkökulmien esiin nostamisessa. Aloitteellisen roolin kautta Helsingin Sanomat pyrkii vastaamaan Nato-jäsenyyteen liittyviin kysymyksiin toimittajan oman pohdinnan kautta, mutta myös asiantuntijoiden kommenttien avulla.

Puhujakategorioita voidaan hyödyntää oman roolin korostamiseen, jotta jokin muu puhujakategoria jäisi vähemmälle huomiolle. Esimerkissä (6) oman puhujakategorian korostamisella pyritään erottamaan omaa näkemystä väitteen esittäjän edustaman puolueen yleisestä linjasta. Puolueen edustaja väistämättä tulee edustaneeksi myös koko puoluetta, jolloin on riskinä päätyä vahingossa linjaamaan koko puolueen kantaa tai näkemyksiä.

(6) Tavio korostaakin, että hän **puhuu vain omasta linjastaan, ei puolueen**. Hän sanoo kuitenkin uskovansa, että moni puoluetovereista on kallistumassa jäsenyyden kannalle. (HS32 7.3.2022.)

Yllä olevassa esimerkissä (6) korostetaan Tavion omaa asemaa ja roolia väitteen esittäjänä sekä samalla häivytetään puolueen eli Perussuomalaisen kantaa Nato-kysymykseen. Linjauksessaan, jota Helsingin Sanomat tekstissään referoi, Tavio korostaa omaa puhujakategoriaansa, jotta hän ei vahingossa tulisi linjanneeksi puolueen yleistä kantaa. Oman puhujakategorian korostaminen voidaan nähdä myös vastakkaisena toimena omien intressien etäännyttämiselle, sillä kyseisessä esimerkissä intressit tuodaan pikemminkin vahvasti esiin. Oman linjansa korostamisen jälkeen tekstissä nostetaan kuitenkin esiin Tavion puoluetoverien yhtenäinen kanta Nato-kysymyksessä. Tällä osaltaan pyritään suojautumaan myös mahdollisilta vasta-argumenteilta sekä suojelemaan omia kasvojaan. Mikäli puhujakategorian korostamista ei tehtäisi, Tavion esittämien väitteiden ja näkemysten vakuuttavuus saattaisi kärsiä, jos myöhemmin puolueen yleinen linja osoittautuisi toisenlaiseksi. Nato-keskustelussa korostuu se, ettei yksittäinen kansanedustaja tai puolueen edustaja voi poiketa vahvasti puolueen yleisestä kannasta tai ainakin se on otettava omista lausunnoista huomioon (Rahkonen 2006: 169). Useimmiten puolueen yleisellä kannalla on myös suora yhteys siihen, mistä näkökulmasta puolueen edustaja Nato-kysymystä tarkastelee (Särkkä 2019: 171).

Lausuntojen esittäjä voi itse korostaa puhujakategoriaansa, kuten yllä olevassa esimerkissä, mutta usein puhujakategorian tuo esiin toimitus. Toimitus voi tehdä valintoja sen suhteen, mitä asioita asiantuntijoista tai toimijoista päätetään tuoda esiin suorien lainausten tai referoitujen kommenttien yhteydessä. Esiin tuodut asiat voivat vahvistaa väitteiden vakuuttavuutta ja lisätä asiantuntijan uskottavuutta, mutta puhujakategoria voi toimia myös väitteen esittäjää vastaan. Medialla on siis valtaa asiantuntijoiden ja muiden toimijoiden valinnan lisäksi siinä, miten heidät mediassa päätetään esittää. Esimerkissä (7) Helsingin Sanomat nostaa esiin pitkän listan

erilaisia puhujakategorioita, jotka ovat kaikki yhteydessä Ukrainan sotaan ja ulko- ja turvallisuuspoliittiseen osaamiseen.

(7) VALTIOTIETEIDEN tohtori Kiljunen on Sdp:n pitkän linjan ulko- ja turvallisuuspolitiikan osaajia. Hän on ulkoasianvaliokunnan, suuren valiokunnan ja puolustusvaliokunnan jäsen. Hän osaa venäjää ja opiskellut vuoden Kiovassa. (HS40 15.3.2022.)

Yllä oleva esimerkki (7) on poimittu Helsingin Sanomien tekstistä, jossa kuvataan Natoa ennen kovasti vastustaneen SDP:n Kimmo Kiljusen ajatuksia Nato-jäsenyydestä ja sen seurauksista. Esimerkissä kuvataan puhujakategoriaa, josta käsin Kiljunen Nato-keskustelua kommentoi. Puhujakategorian kuvauksen perusteella Kiljusen ammatillinen osaaminen toimii viestijän vakuuttavuutta lisäävänä keinona. Roolinsa kautta Kiljusen lausuntoja voidaan pitää merkityksellisinä ja tarpeellisenä osana Nato-keskustelua. Esitetyt puhujakategoriat myös luovat kuvaa väitteiden esittäjän tietämyksestä (Potter 1996: 114). Helsingin Sanomat tekee kyseisen tekstin kohdalla myös poikkeuksen siinä, että myös natovastaisia ajatuksia ja kriittisiä näkemyksiä tuodaan esiin. Osaltaan Kiljusen edustamat puhujakategoriat ovat voineet vaikuttaa päätökseen tuoda hänen näkemyksiään esiin, sillä niiden kautta väitteitä voidaan pitää uskottavina ja informaatiota lisäävinä.

4.2.3 Liittoutumisasteen säätely

Tarkastelemassani aineistossa liittoutumisasteen säätely näkyy erityisesti poliittisten päättäjien ja asiantuntijoiden lausunnoissa. Liittoutumisasteen säätelyn kautta korostetaan tai pyritään häivyttämään omaa kantaa Nato-jäsenyyden puolesta tai vastaan. Liittoutumisasteen säätelyllä kuvataan myös sitä, kuinka vahvasti esitettyyn väitteeseen sitoudutaan (Potter 1996: 142–143). Liittoutumisasteen säätely retorisenä keinona limittyy vahvasti myös omien intressien etäännyttämisen ja puhujakategorian hyödyntämisen kanssa. Liittoutumisasteen säätelyä hyödynnetään yhteensä 32 mediatekstissä.

Puolesta tai vastaan asettumisen lisäksi liittoutumisasteen säätelyä on myös puolueettomuuden ilmaiseminen tai omasta kannasta pidättäytyminen. Esimerkissä (8) lainataan pääministerin lausuntoa, jossa hän pyrkii säätämään omaa liittoutumisastettaan suhteessa Suomen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen.

(8) ”**Pääministerinä pidättäydyn** vastaamasta henkilökohtaisesta kannastani. Tehtäväni on varmistaa, että meillä on mahdollisuus parlamentaariseen keskusteluun ja että valtion johto on yhteisymmärryksessä, kun tätä asiaa käsittelemme.” (HS18 28.2.2022.)

Helsingin Sanomien artikkelissa asiantuntijan näkemystä on tuomassa pääministeri Sanna Marin, joka samalla puhuu myös pääministerin puhujakategoriastaan käsin. Viittaamalla Marinin lausuntoon artikkelissa tuodaan esiin Suomen valtiojohtoon yleistä linjaa ja konsensusta Nato-kysymyksessä. Samalla halutaan tuoda esiin pääministerin puhujakategorian edellyttämää puolueettomuutta kyseisessä kysymyksessä. Särkän (2019: 181) mukaan etenkin ministerin asemalle on tyypillistä suhtautua Natoon pragmaattisesti eli suhteellisen neutraalisti välttämättä liiallista Naton ylistämistä tai jäsenyyden puolesta puhumista. Marinin asettuessa puolueettomaan rooliin hän myös samalla määrittelee omaa liittoutumisastettaan sekä varoo tuomasta liikaa omia intressejään esiin. Marinin lausuntojen taustalla tosin vaikuttaa myös hänen edustamansa puolueen SDP:n varauksellinen linja suhteessa Nato-kysymykseen. Tämän vuoksi liittoutumisasteen säätely ei ole lausunnon yhteydessä välttämättä kaikkein tehokkain ja uskottavin retorinen keino. Varauksellinen suhtautuminen tai vastaamisesta pidättäytyminen tosin kulkee linjassa puolueen varauksellisen tai Natoa vastustavan linjan kanssa.

Vastaavanlaista puolueettomuutta edustaa myös esimerkki (9). Liittoutumisasteen säätelyä perustellaan oman osaamisen vajaavaisuuksilla tai heikkouksilla suhteessa käsiteltävään Nato-kysymykseen.

(9) **RÖNNHOLM toteaa, ettei hänellä tai kovin monella muullakaan ole edellytyksiä arvioida**, olisiko Suomen turvallisuuden kannalta juuri nyt parempi ratkaisua hakea Natoon vai olla hakematta. (HS25 4.3.2022.)

Rönnholmin lausunto tuo esiin sitä, miten hänen puhujakategoriastaan tai asemastaan käsin ei ole mahdollista tehdä päätöksiä Natoon liittymisen puolesta tai vastaan. Esimerkissä tuodaan esiin Rönnholmin halua häivyttää omia intressejään sekä olla määrittelemättä omaa liittoutumisastettaan suhteessa väitteisiin Nato-jäsenyyden puolesta tai vastaan. Nato-kannan esittämisen välttelyä voidaan pitää tyypillisenä piirteenä etenkin Natoon pragmaattisesti suhtautuville peesaajille (Särkkä 2019: 189). Samalla tekstissä luodaan myös kuvaa muiden

tietämättömyydestä Nato-kysymyksessä. Rönholmin toteamuksessa tullaan siis määritelleeksi myös muiden asiantuntijuutta.

Toisin kuin aiemmat esimerkit, esimerkki (10) edustaa asettumista esitetyn väitteen puolesta. Esimerkissä viitataan pääministeri Marinin lehdistötilaisuudessa antamiin lausuntoihin koskien Venäjän hyökkäystä Ukrainaan.

(10) LEHDISTÖTILAISUUDESSA pääministeri Marin totesi, että **Suomi ja Viro osana EU:ta tuomitsevat vahvasti** Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan. (HS31 7.3.2022.)

Esimerkki (10) tuo esiin Suomen liittoutumisen ja yhteistyön EU:n kanssa. Marinin toteamuksen kautta Suomi yhtyy EU:n kantaan ja ilmaisee siten liittoutumisasettaan suhteessa Venäjän hyökkäykseen ja sen tuomittavuuteen. Lausuntonsa kautta Marin tulee linjanneeksi niin Suomen kuin Vironkin kantaa hyökkäykseen ja asettuu sotaan vastustavaan asemaan. Linjauksen uskottavuutta lisää se, että esimerkissä (10) viitataan Suomen ja Viron yhteiseen rintamaan sekä EU-jäsenyyteen. Suomen kannan lisäksi on siis olemassa muitakin maita, jotka tuomitsevat sodankäynnin. Tuomitseminen on perusteltua, sillä siten Suomi edustaa EU:n arvoja ja toteuttaa osaltaan myös omia velvollisuuksiaan osana EU:ta.

4.2.4 Konsensus ja asiantuntijalausunnot

Konsensuksen kautta vahvistetaan yhteisöllisyyden tunnetta ja me-henkeä. Konsensuksen avulla puhutellaan lukijaa ja samalla myös osoitetaan kuulumista lukijan kanssa samaan joukkoon. Asiantuntijalausuntojen hyödyntämisellä taas pyritään vahvistamaan oman väitteen vakuuttavuutta vetoamalla järkeen sekä faktatietoihin. Konsensusta hyödynnetään 22:ssa aineistoni tekstissä ja asiantuntijalausuntoja 34:ssä. Nato-keskustelussa korostuvat päättäjien ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan asiantuntijoiden kommentit ja näkemykset. Asiantuntijalausuntojen käyttö on luonnollista, sillä Helsingin Sanomien tekstit keskittyvät Nato-prosessin edistymisestä ja eri Nato-kannoista uutisoimiseen. Lisäksi aiheena Nato-jäsenyys vaatii laajaa perehtymistä ja asiantuntijuutta, mitä ei yksittäisellä toimittajalla todennäköisesti ole.

Konsensus retorisena keinona näkyy Helsingin Sanomien mediateksteissä ennen kaikkea me-puheen hyödyntämisenä ja yhteiseen rintamaan kuulumisen vahvistamisena. Me-puheen

vakuuttavuus perustuu lukijan puhutteluun ja tunteiden välittämiseen. Me-puhetta käytetään etenkin puheissa ja yleisölle annettavissa lausunnoissa. Esimerkin (11) lainauksessa väitteen esittäjä lukee itsensä kuuluvaksi ryhmään me, jotta väitteen vaikutus olisi vahvempi.

(11) ”Nyt on aika katsoa tulevaisuuteen. Minä haluan varmistaa sen, **etemme** enää koskaan ole yksin.” (HS19 1.3.2022.)

Esimerkissä (11) viitataan kansanedustaja Köntän puheeseen, jossa hän käyttää hyödykseen konsensukselle tyypillistä me-retoriikkaa vedotessaan lukijan ja kuulijan tunteisiin Nato-kysymyksessä. Me-puheella rakennetaan samaistuttavuutta ja häivytetään omia intressejä sekä mielipiteitä yleiseen käsitykseen ja näkemykseen. Nato-keskustelussa on pitkälti kyse myös turvallisuuskeskustelusta ja kansalaisten mahdollisista peloista sekä huolista, jolloin on perusteltua asettaa itsensä lukijan tai kuulijan kanssa samalle tasolle ja osaksi samaa ryhmää yhteenkuuluvuuden luomiseksi. Pelon ja pelottelun retoriikka voidaan laskea kuuluvaksi paatosta hyödyntävään retoriikkaan, jossa pyritään tunteiden kautta kuvaamaan jäsenyyden seurauksia tai yllä olevan esimerkin mukaisesti Natoon kuulumattomuuden mahdollisia seurauksia (Särkkä 2019: 166). Menneisyyteen sekä tulevaisuuteen viittaaminen yhdistävät tunteisiin vetoamiseen myös järkeen vetoavaa retoriikkaa nostamalla esiin syitä ja seurauksia. Analyysissa huomioitavaa on myös Köntän rooli rivikansanedustajana. Verrattuna esimerkiksi ministereihin rivikansanedustajalla on vapaammin mahdollisuuksia puhua Naton puolesta tai vastaan omista näkemyksistään käsin (Särkkä 2019: 181).

Me-retoriikan kautta voidaan häivyttää myös omaa roolia ja toimijuutta. Esimerkissä (12) luodaan me-puheen kautta kuvaa asetelmasta meihin ja teihin. Presidentti Bidenin lausunnossa Eurooppa ja koko muu maailma asetetaan Venäjää vastaan.

(12) ”**Olemme** olleet yhteyksissä jo jonkin aikaa ja koordinoineet transatlanttista ja yhtenäistä vastausta Venäjän aggressioon Ukrainassa, mitä **emme** voi hyväksyä. **Olemme** samaa mieltä siitä, että kyse ei ole vain hyökkäyksestä Ukrainaaan, vaan hyökkäyksestä **Euroopan sekä koko maailman** turvallisuutta ja vakautta vastaan”, Biden sanoi. (HS28 5.3.2022.)

Me-retoriikan kautta vahvistetaan kuvaa yhteisestä rintamasta Venäjän toimia vastaan sekä vahvistetaan samanmielisyyden tunnetta. Samalla häivytetään kuvaa omien intressien

ajamisesta sekä toisaalta säädellään myös liittoutumisastetta suhteessa esitettyyn väitteeseen. Biden laskee itsensä kuuluvaksi ryhmään me, mutta esimerkissä jää silti lukijalle osittain epäselväksi, mihin ryhmällä me edes varsinaisesti viitataan.

Asiantuntijalausuntoja käytetään Helsingin Sanomissa sekä sisällyttämällä teksteihin asiantuntijoiden ja päättäjien lausuntoja ja kommentteja että itse lausuntojen ja kommenttien sisällä viittaamalla muihin asiantuntijoihin. Toimituksen laatimia pääkirjoituksia ja toimittajien laatimia kommentteja ja artikkeleita lukuun ottamatta lähes kaikki muut aineistoni mediatekstit hyödyntävät asiantuntijalausuntoja retorisenä keinona. Niiden kautta pyritään täydentämään tekstiä ja vahvistamaan sen vakuuttavuutta. Olen kuitenkin poiminut esimerkeiksi ensisijaisesti kohtia, joissa asiantuntijat tai toimittajat viittaavat tekstien sisällä muihin asiantuntijoihin ja siten pyrkivät vahvistamaan omia väitteitään ja argumentaatiotaan. Esimerkissä (13) haetaan korkeammassa asemassa olevalta asiantuntijalta vahvistusta omalle väitteelle.

(13) ”Nyt tiivistetään yhteistyötä Pohjoismaiden ja Yhdysvaltain välillä, **kuten presidenttikin** alleviivasi. Hyvä niin, se on tässä ajassa ehdottomasti tarpeen. Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja suvereniteettia puolustavat maat tulevat yhteen”, Suomela sanoo HS:lle. (HS29 5.3.2022.)

Lausunnossaan Suomela viittaa presidentin kommenttiin. Viittauksella haetaan vahvistusta omalle lausunnolle toiselta asiantuntijalta ja sekä säädetään omaa liittoutumisastetta että toisaalta luodaan konsensusta ja me-henkeä. Suomessa presidenttiä pidetään hyvin arvostetussa ja kunnioitetussa asemassa, ja etenkin kansalaisiin ja heidän mielipiteisiinsä presidentin näkemyksillä on paljon vaikutusta. Korkeammassa asemassa olevaan asiantuntijaan viittaaminen on osa eetosta hyödyntävää retoriikkaa ja oman aseman vahvistamista (Särkkä 2019: 161). Lukijan tunteisiin vedotaan myös moraalien ja arvojen kautta liittämällä globaali yhteistyö oikeudenmukaisuuteen ja ihmisoikeuksien puolustamiseen.

Vastaavanlaista toiselta asiantuntijalta vakuutuksen hakemista esiintyy myös esimerkissä (14). Esimerkissä tuodaan lisäksi esiin kansainvälistä näkökulmaa Nato-keskusteluun, mikä on Helsingin Sanomille aineistoni perusteella tyypillistä. Kansainvälisten näkemysten esiin tuominen on myös linjassa Helsingin Sanomien omien arvojen ja tavoitteiden kanssa.

(14) Kaikkonen kertoi tuoneensa Suomen mahdollisen Nato-jäsenyyden esille keskustelussaan **puolustusministeri Austinin** kanssa. Hän kertoi saaneensa myös **Austinilta vakuutuksen** sille, että avoimien ovien politiikka jatkuu. (HS34 10.3.2022.)

Helsingin Sanomien uutisessa nostetaan esiin puolustusministeri Antti Kaikkosen lausunto Yhdysvaltain vierailustaan. Lausunnossaan Kaikkonen viittaa oman asiantuntijaroolinsa lisäksi myös Yhdysvaltojen puolustusministeri Lloyd Austiniin. Viittauksen kautta pyritään vahvistamaan väitettä siitä, että Suomella on edelleen paikka Natossa sitä halutessaan ja hakiessaan. Avoimien ovien politiikan jatkumisella vahvistetaan myös näkemystä Suomen Nato-optiosta, jota etenkin pragmaatikon puhujaroolia Nato-keskustelussa edustavat käyttävät retoriikassa hyödykseen. Nato-optioon viittaamalla ei haluta asettua Natoa vastaan, mutta ei kuitenkaan osoiteta liiallista innokkuutta jäsenyyttä kohtaan. (Särkkä 2019: 179.)

Joissakin aineistoni tapauksissa asiantuntijaan viittaamista käytetään retorisenä keinona ilman asiantuntijan nimeämistä tai hänen asiantuntijuutensa alan mainitsemista. Esimerkissä (15) Helsingin Sanomat täydentää tekstiään ja oman väitteensä vakuuttavuutta viittaamalla *suomalaisasiantuntijaan*.

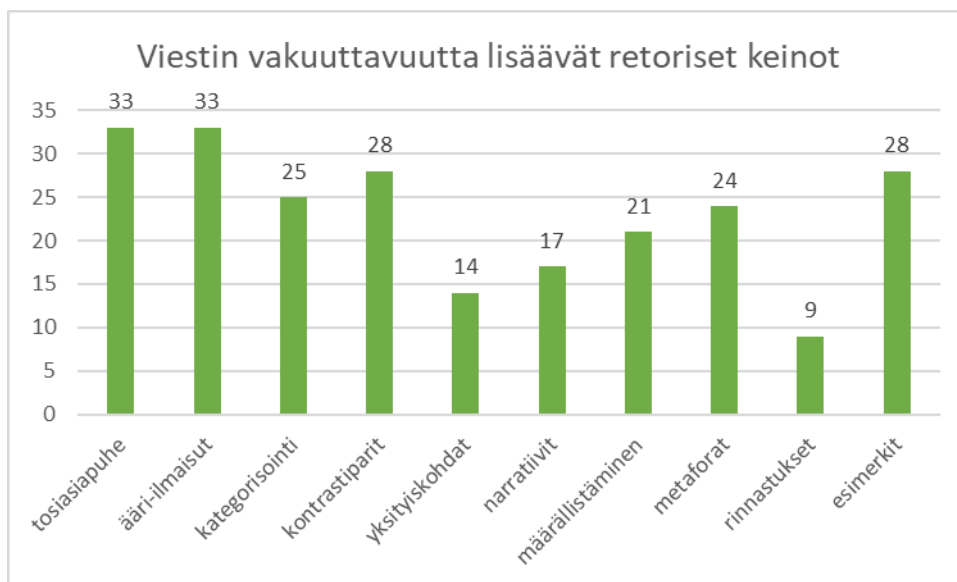
(15) Yksi suomalaisasiantuntija sanoo HS:lle kuitenkin, että Venäjän luoma narratiivi lännen petoksesta on vaarallinen. (HS12 25.1.2022.)

Esimerkin suhteen huomionarvoista on se, ettei asiantuntijan nimeä mainita. Lisäksi viitataan vain yhteen asiantuntijaan asiantuntijajoukon sijaan, jolloin argumentaatio olisi vakuuttavampaa. Asiantuntijaan viittaamisen kautta pyritään vahvistamaan esitettyä väitettä Venäjän lausuntojen vaarallisuudesta, mutta anonymisoitu viittaus ei ole esimerkin tapauksessa yhtä tehokas kuin henkilön nimeen tai tarkkaan titteliin viittaaminen. Asiantuntijalausunnoilla vahvistamisessa keskeistä on, että mainittua tahoja voidaan pitää arvovaltaisena ja aiheen suhteen relevanttina (Jokinen 1999: 139).

4.3 Viestin vakuuttavuutta vahvistavat retoriset keinot

Viestijän vakuuttavuutta lisäävien retoristen keinojen ohella myös viestin vakuuttavuutta lisäävien keinojen käyttö on Helsingin Sanomien teksteissä yleistä. Viestijän vakuuttavuutta

vahvistavien retoristen keinojen kautta esimerkiksi taustoitetaan ja havainnollistetaan esitettyjä väitteitä sekä luodaan vastakkainasettelua ja kielellistä leikittelyä teksteihin. Seuraavassa taulukossa (Kaavio 2) näkyvät viestin vakuuttavuutta vahvistavien retoristen keinojen esiintymisfrekvenssit sekä jakautuminen aineistoni teksteissä.



Kaavio 2. Viestin vakuuttavuutta lisäävien retoristen keinojen esiintyminen aineistossa

Taulukosta on nähtävissä, että rinnastuksia lukuun ottamatta aineistossa käytetään tasaisesti erilaisia viestin vakuuttavuutta vahvistavia retorisia keinoja. Yleisimmiksi keinoiksi nousevat tosiasiapuheen käyttö sekä ääri-ilmaukset. Tosiasiapuheen käyttö selittyy osin Nato-keskusteluun liittyvän järkeen vetoavan retoriikan käyttöön. Ääri-ilmaukset taas korostuvat asiantuntijoiden ja päättäjien lausuntojen suorissa lainauksissa tai niiden referoinnissa. Ääri-ilmauksien runsasta esiintymistä voi selittää se, että päättäjien lausunnot ovat suurimmaksi osaksi alkujaan puheita tai medialle lausuttuja haastatteluja, joiden on tarkoitus välittää viesti selkeästi ja napakasti. Seuraavaksi käsitelen alaluvuissa tarkemmin yksittäisten viestin vakuuttavuutta vahvistavien retoristen keinojen käyttöä tekstiesimerkkien avulla.

4.3.1 Tosiasiapuhe

Helsingin Sanomien Suomen mahdollista Nato-jäsenyyttä käsittelevissä teksteissä tosiasiapuhetta käytetään retorisenä keinona erityisesti kuvatessa Nato-jäsenyyden hyötyjä ja haittoja sekä mahdollisia seurauksia. Seurauksia kuvataan välttämättöminä ja ehdottomina totuuksina. Tämän kautta pyritään luomaan haluttua kuvaa Natosta. Osittain tosiasiapuheen

hyödyntäminen retorisena keinona liittyy myös turvallisuuskuvan tai pelonkin rakentamiseen mahdollisia seurauksia kuvaamalla. Tosiasiapuhetta käytetään retorisena keinona 33 tekstissä.

Tosiasiapuheelle tyypillistä on tietynlainen vaihtoehdottomuus ja väitteiden esittäminen ilman varsinaisia perusteita. Tekstin tasolla siis esitettyjä väitteitä ei perustella, vaan väitteen ja totuuden kuvaamisen nähdään riittävän sellaisenaan (Jokinen 1999: 138–140). Esimerkissä (16) Helsingin Sanomat kuvaa tosiasiapuheen kautta Suomen toimia suhteessa Venäjään. Lehti käyttää omaa valtaansa näkökulman valinnan ja aiheen rajauksen suhteen.

(16) **SUOMI ei ole** maa, joka haluaa tuottaa muille yllätyksiä – varsinkaan Venäjälle, joka voisi vastata uhkaamalla Suomea sotilaallisesti. Suomi **ei kuitenkaan halua** tulla yllätetyksikään. Se koskee erityisesti Venäjää. (HS30 5.3.2022.)

Yllä oleva esimerkki (16) on Helsingin Sanomien pääkirjoituksesta, jossa avataan Suomen tulevaisuutta ja askelia kohti Natoa. Pääkirjoitus on sävyltään hyvin natomyönteinen, mikä tukee Helsingin Sanomien profiloitumista natomyönteisenä lehtenä. Esimerkissä käytetään tosiasiapuhetta hyödyksi puhumalla koko Suomen ja Suomen kansan puhujakategoriasta käsin. Esimerkissä kuvataan totuutena Suomen tarpeita sekä suhdetta Venäjään. Kieltoauseiden käytön avulla luodaan kuvaa ehdottomuudesta ja yhden totuuden tai vaihtoehdon olemassaolosta.

Tosiasiapuheen kanssa voidaan yhdistää myös ääri-ilmaisuja ja määrällistämistä, jolloin tosiasiapuheen käyttö retorisena keinona tehostuu. Esimerkissä (17) tosiasiapuheen avulla pyritään osoittamaan vastakkaista mielipidettä ja kommentoimaan yleisten ajatusten vastaisesti.

(17) **Moni toivoo** Yhdysvalloilta turvatakuita. Ne **eivät ole** reaalipolitiikkaa. Yhdysvallat toimii niin kuin supervalta toimii. Valkoisessa talossa Suomi on nyt kuitenkin muistissa. (HS33 9.3.2022.)

Helsingin Sanomien maaliskuun 2022 pääkirjoituksessa hyödynnetään retorisena keinona etenkin tosiasiapuhetta, jonka kautta esitetään väitteitä yleisinä totuuksina ilman sen suurempia perusteluita. Ilmauksella *moni toivoo* luodaan kuvaa siitä, että väitteen takana seisoisi useampikin toimija, ja että sitä kautta sitä voisi pitää yleisenä totuutena. Samalla esimerkissä myös häivytetään toimijuutta, minkä kautta turvatakuita toivova ryhmä jää epäselväksi. Myös

Carpelan (2020: 20) katsoo toimijuuden hävittämisen tai häivyttämisen olevan tosiasiapuheelle ominainen piirre.

Tosiasiapuheen käyttöä perustelee esimerkin (17) tekstilaji eli pääkirjoitus, jonka tarkoituksena on olla kantaaottava ja lehden periaatteiden mukainen. Samalla runsaan tosiasiapuheen hyödyntäminen voi kuitenkin laskea tekstin vakuuttavuutta, mikäli väitteille ei esitetä riittävästi perusteita. Esimerkissä (17) myös luodaan tosiasiapuheen kautta vastakkainasettelua ja pyritään tuomaan lukijalle esiin uusia näkökulmia. Viittaamalla Valkoisen talon eli Yhdysvaltojen poliittisen johdon muistiin tekstissä luodaan kuvaa Suomesta osana globaalia yhteisöä ja ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tärkeitä keskusteluja. Esimerkissä myös korostetaan Yhdysvaltojen merkitystä ja asemaa ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Globaalin ja kansainvälisen näkökulman kautta Helsingin Sanomat käyttää valtaansa määritellessään, mitkä aiheet ovat Nato-keskustelussa ajankohtaisia ja merkityksellisiä. Median vallan voidaankin nähdä olevan myös siinä, miten se määrittelee tärkeitä kysymyksiä ja tuottaa ihmisille valmiiksi annettuina mielipiteitä (Kunelius – Noppari – Reunanen 2009: 50).

4.3.2 Ääri-ilmaisut

Helsingin Sanomien mediateksteistä koostetussa aineistossa ääri-ilmaisuja käytetään vahvistamaan ja lisäämään väitteiden ja näkökulmien tehokkuutta sekä korostamaan niitä. Ääri-ilmaisuiden kautta korostetaan omaa näkökulmaa ja toisaalta osaltaan myös suljetaan vastakkaisia näkemyksiä pois vaihtoehdoista. Ääri-ilmaisut vetoavat ennen kaikkea tunteisiin, mutta niitä hyödynnetään myös esimerkiksi järkeen vetoavan määrällistämisen yhteydessä.

Aineistossani ääri-ilmaisuja käytetään usein vahvistamaan mielipidettä Nato-jäsenyyden puolesta tai vastaan. Ääri-ilmaisut näkyvät retorisenä keinona yhteensä 33:ssa aineistoni tekstissä. Esimerkissä (18) toimitus hyödyntää suoraa lainausta Sanna Marinin kommenteista koskien Nato-jäsenyyttä vahvistaakseen tekstin vaikuttavuutta ja tehokkuutta.

(18) Maan liittyminen Natoon Marinin nykyisen hallituksen aikakaudella on ”**hyvin epätodennäköistä**”. (HS9 20.1.2022.)

Ääri-ilmauksella *hyvin epätodennäköistä* pyritään korostamaan sitä, ettei Natoon liittymiseen ole kiirettä tai todellista tarvetta sekä maksimoimaan epätodennäköisyyttä. Ääri-ilmaisuus myös

vahvistaa väitteen natovastaisuutta sekä osoittaa jonkinlaista liittoutumisastetta Natoon hakemattomuuden puolesta.

Päinvastaisessa tarkoituksessa ääri-ilmaisua käytetään esimerkissä (19), jossa Natoa pyritään puolustamaan ääri-ilmauksen käytön avulla.

(19) ”Tämä on **ihan selvä** homma”, hän kirjoittaa [blogissaan](#) Ylen [maanantaina julkaiseman gallupin jälkeen](#). (HS39 14.3.2022.)

Esimerkissä (19) nostetaan esiin Ville Niinistön blogikirjoituksessaan käyttämä ilmaus, jolla viitataan Nato-jäsenyyden hakemiseen. Ilmauksella vakuutetaan lukijaa siitä, että Nato-jäsenyyden hakemisen suhteen ei pitäisi olla epäselvyyksiä ja hakematta jättäminen ei tulisi olla edes vaihtoehto. Niinistön puheenvuoron voidaan nähdä edustavan Nato-keskustelussa puolestapuhujien puhujaroolia, jolle on tyypillistä tunteisiin vetoaminen ja viittaaminen siihen, ettei Nato-jäsenyyden hakeminen ole ikuisesti mahdollista (Särkkä 2019: 172, 175). Niinistö ei asemansa puolesta ex-kansanedustajana ole yhtä sidottu puolueen kantaan tai pragmaattisuuteen kuin ministerit, joten hänen on myös helpompi lausua selviä kantoja suhteessa Natoon kuin esimerkiksi korkeassa asemassa olevien ministerien (Särkkä 2019: 181). Niinistökään ei kuitenkaan Vihreiden ryhmän europarlamentaarikkona sekä entisenä puolueen puheenjohtajana voi täysin olla huomioimatta Vihreiden linjauksia, vaikka vapaammassa asemassa onkin. Entisen puheenjohtajan asema tuo samalla Niinistölle myös uskottavuutta, ja hänen kommenttinsa nostaminen tekstiin kertoo siitä, että edelleenkin Niinistön näkemyksillä on vaikutusvaltaa.

Helsingin Sanomien valinta nostaa juuri kyseinen lausahdus tekstiin ja myös otsikkoon mukaan luo vahvaa kuvaa Niinistön näkemyksistä Nato-jäsenyyttä kohtaan. Lisäksi Niinistön näkemyksien esiin tuominen luo positiivista kuvaa jäsenyydestä osana Nato-keskustelua. Ääri-ilmauksen sisältävän ilmauksen nostaminen tekstiin ja otsikkoon on myös tehokas keino vaikuttaa lukijan tunteisiin ja päätökseen lukea koko uutinen.

Ääri-ilmaisujen kautta voidaan ilmaista tehokkaasti suhtautumista ja luoda halutunlaisia mielikuvia käsiteltävästä aiheesta. Esimerkissä (20) ääri-ilmaisuiden avulla Helsingin Sanomat ottaa kantaa Keskustan Nato-kantaan ja luo lukijalle tietynlaisen mielikuvan Keskustan edustamasta Nato-politiikasta.

(20) Soittokierroksen perusteella keskustalaiset eivät ole enää **lainkaan** vakuuttuneita, että **yltiövarovainen** politiikka Nato-jäsenyydessä toimisi nykytilanteessa. (HS48 26.3.2022.)

Kuvaamalla Keskustan Nato-politiikkaa *yltiövarovaiseksi* Helsingin Sanomat tekee oman tulkinnan Keskustan kannasta ja tulee määrittelyn kautta myös itse ottaneeksi kantaa aiheeseen sekä käyttäneeksi omaa valtaansa mielipiteiden määrittelijänä. Helsingin Sanomat tekee valinnan korostaa varovaisuutta ja keskustalaisten empimistä. Ääri-ilmaisuiden käytön avulla pystytään maksimoimaan tai minimoimaan kuvauksen kohteeseen liitettäviä piirteitä (Jokinen 1999: 151). Ääri-ilmaisun *lainkaan* kautta taas tehdään tulkintoja keskustalaisten lausunnoista ja luodaan kuvaa täysin muuttuneesta suhtautumisesta, vaikka todellisuudessa mielipiteiden muutos ei välttämättä ole yhtä radikaali. Yhtä aikaa Helsingin Sanomat siis tekstissään toimii tiedonvälittäjänä, mutta myös tekee omia tulkintoja ja täydentää saamiaan kommentteja.

4.3.3 Kategorisointi

Kategorisoinnin hyödyntäminen retorisenä keinona näkyy Helsingin Sanomien teksteissä erityisesti pyrkimyksessä käyttää neutraalia kieltä sekä toisaalta asiantuntijalausuntojen tai kommenttien kohdalla pyrkimyksenä herättää tunteita. Lisäksi kategorisoinnin avulla rakennetaan mielikuvia (Jokinen 1999: 142). Kategorisointia esiintyy yhteensä 25 tarkastelemassani tekstissä.

Esimerkissä (21) kategorisoinnin avulla luodaan mielikuvaa Natoon liittymisestä jonkinlaisena pelinä, jonka vaiheita tulisi Suomenkin seurata. Kategorisoinnin kautta puheesta tai tekstistä tulee samalla eläväisempi ja lukijalle tai kuulijalle mielenkiintoisempi. Toisaalta sanavalintojen ja kategorisoinnin kautta tekstistä saattaa tulla myös vaikeaselkoisempaa.

(21) ”Tämä turvattu asema raivaa reittiä myös Natoon, mutta se ei ole **eskaloi**va ratkaisu. Suomi hakee **strategisesti määrätietoisin** askelin vakaata asemaa, tukevaa statusta, ilman heittäytymistä **pelipalloksi**. Tätä uusi asema voi olla myös **vakaa päätepysäkki**”, Aaltola kirjoitti Twitterissä. (HS29 5.3.2022.)

Twitter-kirjoituksessaan Aaltola hyödyntää niin metaforia kuin kategorisointiakin. Sanavalinnalla *eskaloiva* pyritään neutraalimpaan ilmaisuun puhuttaessa Nato-jäsenyyden ja liittymisprosessin mahdollisista seurauksista. *Strateginen* sanavalintana viittaa sotaan ja sotatoimiin, kun taas *pelipallo* viittaa selvemmin pelaamiseen. Strategisella toiminnalla kuvataan strategian mukaista toimintaa, jonka kautta pyritään tiettyihin päämääriin (Kielitoimiston sanakirja 2022 – Strateginen). Suomen kuvaaminen pelipallona taas kuvaa riskiä joutua muiden pelaamisen kohteeksi (Kielitoimiston sanakirja 2022 – Pelipallo). Kategorisoinnin avulla tekstissä luodaan kuva siitä, että Natoon liittyminen olisi ratkaisu jonkinlaisen voiton saamiseksi. Sanavalintojen kautta kierretään Nato-keskusteluun liittyvää tyypillisempää sanastoa ja termejä. Pelillisyyden kautta myös ikään kuin oikeutetaan Nato-prosessiin liittyvät hankalatkin vaiheet ja päätökset, mitä voidaan pitää kategorioiden käytölle tyypillisenä piirteenä (Jokinen 1999: 142).

Esimerkissä (22) Helsingin Sanomat täydentää tekstissään europarlamentaarikko Ville Niinistön lausuntoa käyttäen Niinistön hyödyntämiä sanavalintoja. Kategorisoinnin avulla luodaan mielikuvaa Suomesta ja sen luonteesta.

(22) Niinistö perustelee Natoon hakemista sillä, että sotilasliiton jäsenenä Suomi vahvistaisi ja selkeyttäisi **Pohjolan** turvallisuustilannetta ja saisi äänen myös **Nato-pöydässä**. (HS39 14.3.2022.)

Vihreiden europarlamentaarikko Ville Niinistö käyttää perustelussaan ilmaisua *Pohjola*, jolla viitataan Suomeen ja sen naapurimaihin. Sanavalintana *Pohjola* luo kuvaa Suomen kaukaisesta sijainnista karuissa ja kylmissä oloissa. *Nato-pöytä* taas sanavalinta ja kategoriana antaa vaikutelman siitä, että Naton päätöksenteko tapahtuisi pöydän ääressä yhteisesti maiden kesken keskustellen. Samalla korostetaan Suomen aseman merkitystä keskusteluissa sekä osallistumisen tärkeyttä. Osallisuuden korostamista voidaan pitää Naton puolesta puhuvien retoriikan tyypillisenä piirteenä (Särkkä 2019: 173). Käyttämällä samoja kategorioita kuin Niinistö omissa kommentteissa Helsingin Sanomat välttää itse luomasta omia tulkintoja tai mielikuvia. Toisaalta samojen sanavalintojen käyttö on myös valinta tukea Niinistön luomaa näkökulmaa.

4.3.4 Kontrastiparit

Kontrastiparien kautta yleisesti pyritään luomaan vastakkainasettelua ja jakoa eri leireihin tai ryhmiin. Toisaalta kontrastiparien kautta voidaan myös havainnollistaa tilanteita ja seurauksia sekä vahvistaa me-henkeä. Aineistoni teksteistä kontrastiparien käyttöä esiintyy 28 tekstissä.

Nato-keskustelussa yleisin ja loogisin vastakohtapari on jako Naton puolustajiin ja vastustajiin. Tämän parin sisällä tapahtuu kuitenkin liikehdintää myös muihin vastakkaisiin ryhmiin, kuten esimerkissä (23) vanhoihin ja nuoriin.

(23) **Vanhemmat kansanedustajat** korostavat pragmaattisuutta Venäjän kanssa, kun **nuoremmat** korostavat nimenomaan itsenäistä päätöstä. (HS7 15.1.2022.)

Esimerkissä Elo käyttää retorisenä keinona kontrastiparia *vanhemmat* ja *nuoremmat*. Näin hän pyrkii ottamaan huomioon Nato-kysymyksen monet näkökulmat ja siten vahvistamaan tekstinsä argumentaatiota ja vakuuttavuutta. Vastakohtaisuuksien hyödyntäminen retorisenä keinona heijastelee Nato-keskustelun yleistä polarisoitunutta linjaa. Vanhempien kansanedustajien pragmaattisempi linja Nato-kysymyksessä selittyy osittain historiallisten syiden kautta. Vanhemmilla kansanedustajilla Venäjään saattaa liittyä Suomen sotahistorian vuoksi vahvempia tunteita. Venäjän suhteen ei sen vuoksi haluta ottaa riskejä.

Yhtenä selkeänä kontrastiparina Nato-kysymykseen liittyvässä uutisoinnissa ovat natomyönteiset ja natovastaiset. Moni uutinen rakentuu juuri kyseisen vastakohtaparin ympärille ja eri ratkaisuiden esiin tuomiselle. Aineistoni kaikki tekstit käsittelevät Nato-jäsenyyttä, joten sinänsä ne kaikki myös sisältävät kontrastiparin Natoon liittyminen ja liittymättä jättäminen. Varsinaisiksi kontrastipareiksi laskin kuitenkin vain ne, joissa tekstin tasolla asetetaan vastakkain natomyönteiset ja natovastaiset.

(24) ”Niin **voimakkaan** vihollisen kuin mitä Venäjä on, vastustamiseen tarvitaan liittolaisia. Putin voisi olla niin hullu, että voisi hyökätä Suomeenkin. Venäjällä kun on ollut tapana hyökätä **heikompiin** vastaan.” (HS26 4.3.2022.)

Esimerkissä (24) asetetaan vastakkain vahvat ja heikot. Suomi lasketaan heikompiin ja Venäjä taas vahvempiin eli voimakkaampiin. Samalla mahdollista Suomen kohtaloa verrataan

Ukrainaan. Heikompia vastaan hyökkäämistä kuvataan hulluuden tekona. Voimakkuuteen liitetään esimerkissä negatiivisia merkityksiä, kuten hulluus ja vihollisuus. Tämä on tyypillistä sille kontrastipareista, joita ei itse argumentaatiossa kannateta (Jokinen 1999: 153). Esimerkissä lukijaan vedotaan myös historian kautta kuvaamalla Venäjän tyypillistä tapaa hyökätä itseään jollakin tavalla heikompia vastaan. Vakavien seurausten kuvaamista voidaan pitää päätökseen liittyvänä riskien retoriikkana, jonka kautta vedotaan ennen kaikkea lukijan tai kuulijan tunteisiin (Särkkä 2019: 166).

Aineistoni mediateksteissä tyypillisenä kontrastiparina voidaan nähdä myös jako entiseen ja nykyiseen. Esimerkissä (25) ennen – nyt -kontrastiparin avulla kuvataan Ruotsin ja Suomen välisen yhteistyön historiaa, ja sen avulla pyritään muistuttamaan Nato-prosessissa huomioitavista viestinnällisistä ja ulkosuhdepolitiikkaan liittyvistä seikoista.

(25) Jos suomalaisia jäi **syksyllä 1990** kalvamaan, miten Ruotsi yllätti ilmoittamalla hakevansa Euroopan unioniin, Ruotsissa kysyttiin **tällä viikolla**, mitä Suomen Nato-keskustelussa juuri tapahtui. **Julkisestikin** tapahtui valtavasti – mutta vielä enemmän **pinnan alla**. (HS30 5.3.2022.)

Esimerkissä (25) tarinallisuuden eli narratiivien kautta kuvataan keskustelutavoissa tapahtunutta muutosta 1990-luvulta tähän päivään. Lisäksi tekstissä hyödynnetään myös kontrastiparia ennen – nyt sekä *julkisesti* – *pinnan alla* (salainen, yksityinen). Ennen – nyt -kontrastiparin kautta taustoitetaan syitä sille, miksi vahva yhteistyö ja avoin keskustelu Ruotsin kanssa on tärkeää. Ruotsin toimia siis pyritään perustelemaan menneisyyden kautta. Julkisuus – yksityisyys -parin kautta pyritään luomaan kuvaa siitä, että moni Nato-keskusteluun liittyvä poliittisestikin merkittävä asia voi jäädä julkiselta keskustelulta piiloon.

Natoon liittyminen tai liittymättä jättäminen voi julkisessa keskustelussa määritellä myös yksittäisten päättäjien uskottavuutta ja onnistumista työssään. Esimerkissä (26) Helsingin Sanomat luo kontrastiparin kautta asetelman, jossa presidentti Niinistön menestys presidenttinä olisi riippuvainen Suomen liittymisestä Natoon.

(26) Niinistön presidenttikausi lähestyy loppuaan. Lähikuukaudet ratkaisevat sen, muistetaanko hänet presidenttinä, **joka vei Suomen Natoon** vai presidenttinä, **joka ei sitä tehnyt**. **Vastuu** painaa. (HS33 9.3.2022.)

Helsingin Sanomien maaliskuun pääkirjoituksessa vastakohtien kautta luodaan kontrasteja tekstiin. Kyseisessä esimerkissä kontrastiparien kautta ennen kaikkea spekuloidaan sekä luodaan kuvaa Nato-kysymyksen merkittävydestä myös presidentin uskottavuudelle ja menestykselle. Tekstissä kontrastipariksi nostetaan Natoon meneminen ja liittymättä jättäminen. Lisäksi tekstissä hyödynnetään vapauden ja vastuun luomaa kontrastiparia, jonka kautta vahvistuu kuva presidentin vaikutusvallasta sekä aseman tuomista hankalista puolista. Vastuu näyttäytyy esimerkissä negatiivisesti latautuneena ja sen vastakohtana vapauden taas voi nähdä positiivisten merkitysten kautta, mikä on kontrastiparien käytölle tyypillistä (Jokinen 1999: 153).

4.3.5 Yksityiskohtat ja narratiivit

Yksityiskohtien avulla pyritään ennen kaikkea taustoittamaan esitettyä väitettä ja siten faktoihin vetoamalla vahvistamaan väitteen vakuuttavuutta. Narratiivien kautta taas vedotaan ensisijaisesti tunteisiin. Tarinallisuuden kautta voidaan tuoda tekstin aihetta tai keskeistä henkilöä lähemmäs lukijaa ja korostaa esimerkiksi aiheen inhimillisiä puolia. Retorisena keinona yksityiskohtien käyttöä esiintyy 14 tekstissä ja narratiivien käyttöä 17:ssä.

Esimerkissä (27) yksityiskohtien hyödyntäminen retorisenä keinona perustuu ennen kaikkea järkeen ja faktatietoihin vetoamiseen. Yksityiskohtia käytetään avaamaan lukijalle Nato-prosessiin liittyviä monimutkaisia prosesseja ja vaiheita.

(27) Pykälissä sanotaan, että ”kansainvälisen velvoitteen tai sen irtisanomisen hyväksymisestä päätetään äänen enemmistöllä” ja että ”lakiehdotus kansainvälisen velvoitteen voimaansaattamisesta käsitellään tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä”.
(HS22 3.3.2022.)

Yllä olevassa esimerkissä käytetään yksityiskohtiin ja lakiin vetoavaa ja tukeutuvaa retoriikkaa, jonka avulla on tarkoitus avata lukijalle Nato-jäsenyysprosessia ja jäsenyyden vaatimia toimia. Järkeen vetoamisen sijaan narratiivit retorisenä keinona useimmiten vetoavat lukijan tunteisiin. Esimerkissä (28) narratiivin kautta pyritään ymmärtämään Nato-kysymykseen liittyvää päätöksenteon hankaluutta ja päätöksen tekemiseen liittyviä ristiriitoja sekä vaiheita.

Esimerkissä tulee esiin myös se, miten Venäjän hyökkäys on vaikuttanut monien vahvasti Natoa vastustavien jyrkkiinkin kantoihin.

(28) Tammikuussa Kosonen kuitenkin kertoi ystävälleen, että ei ole enää varma Nato-jäsenyyden vastustamisesta. Jo se oli häneltä paljon sanottu, mutta lopullisesti suunnan muutti Venäjän laajamittainen hyökkäys Ukrainaan. (HS48 26.3.2022.)

Tarinallisuuden kautta tekstissä vedotaan lukijan tunteisiin ja tuodaan henkilöä lähemmäksi lukijaa. Esimerkki korostaa päätöksenteon vaikeutta ja siten myös tekee Kososesta lukijalle samaistuttavamman henkilön. Narratiivien käyttö perustuu mielikuvien luomiseen ja todellisuuskuvien rakentamiseen, mitä esimerkissä (28) hyödynnetään. Lisäksi narratiivien kautta otetaan valittuja näkökulmia, joiden kautta tapahtumia kerrotaan. (Potter 1996: 150, 164.) Esimerkissä (28) Kososen näkökulman valinnan kautta viedään Nato-keskustelua henkilökohtaisemmalle tasolle.

Samaistuttavuuteen pyrkiminen näkyy myös esimerkissä (29), jossa henkilökohtaisuuden kautta häivytetään presidentti Niinistön asemaa valtahierarkiassa suhteessa tavalliseen kansalaiseen.

(29) Niinistölle tuli myös yleisökysymys siitä, miten **hän itse on henkilökohtaisesti auttanut ukrainalaisia**. ”Pankkitilin kautta viimeksi eilen”, Niinistö vastasi. (HS49 26.3.2022.)

Esimerkissä korostetaan Niinistön inhimillistä ja samaistuttavaa puolta ilmauksella *itse henkilökohtaisesti*. Samalla korostetaan Niinistön omaa toimijuutta. Lahjoittamisen kautta vedotaan myös lukijan tunteisiin ja Niinistö näyttäytyy lukijalle oikeudenmukaisena sekä hyväntahtoisena päättäjänä. Niinistöä rakennetaan kuvaa tietynlaisena hyväntekijänä ja vähempiosaisten auttajana. Inhimillisyyden korostaminen ja tunteisiin vetoaminen vievät myös huomiota pois asiakysymyksistä ja Niinistön presidentin roolista sekä sen tuomasta vastuusta.

4.3.6 Määrällistäminen

Aineistossani yhdeksi tekstityypiksi muodostuvat gallupeihin viittaavat uutiset, joissa kuvataan kansalaisten tai jonkin muun ryhmän mielipidettä Natoon liittymisestä. Gallup-uutisissa

korostuvat määrällistäminen, yksityiskohdat ja enemmistön mielipiteeseen vetoaminen. Numeerisen määrällistämisen kautta pyritään vetoamaan ennen kaikkea järkeen ja tosiasioihin sekä tieteeseen. Retorisena keinona määrällistämistä esiintyy 21 tekstissä.

Esimerkissä (30) kuvataan numeerisen määrällistämisen kautta Nato-jäsenyyden kannatuksen nousua ennätyslukemiin. Numeerisen määrällistämisen kautta lukijalle pyritään avaamaan uutisen yhteydessä olevaa taulukkoa.

(30) Jäsenyyden kannattajien määrä on noussut **kahdeksan prosenttiyksikköä** vuoden 2019 lopusta, jolloin HS-gallupissa kysyttiin viimeksi samaa asiaa. **28 prosentin** kannatus on **korkein** HS-gallupien historiassa, vaikka sen tuntumassa on oltu kyllä muutamaankin otteeseen. (HS8 17.1.2022.)

Esimerkissä (31) taas määrällistämisen avulla viitataan Ylen kyselyyn ja avataan lukijalle sen tuloksia. Määrällistämistä käytetään tekstissä vertailun luomiseen ja siten muutoksen kuvaamiseen. Numeerinen määrällistäminen edustaa retorisenä keinona Nato-keskustelun neutraalimpaa puolta tai pragmaattisempaa puolta. Numeroiden kautta tuodaan yleistä mielipidettä esiin, mutta huomioidaan sekä puolustajat että vastustajat.

(31) YLEN julkaiseman [tuoreen kyselyn mukaan](#) **62 prosenttia** suomalaisista kannattaa Suomen liittymistä sotilasliitto Natoon.

Luku on **14 prosenttia enemmän** kuin Helsingin Sanomien maaliskuun alussa teettämässä [Nato-kyselyssä](#).

Kummassakin esimerkissä käytetään hyödyksi numeerista määrällistämistä retorisenä keinona. Numeerisen määrällistämisen kautta vedotaan ennen kaikkea järkeen tarkan faktatiedon kautta. Vertaamalla lukuja edelliseen kannatusmittaukseen korostetaan muutosta ja sitä, miten paljon kannatus on kasvanut. Muutoksen kuvaaminen luo kuvaa mittauksen merkityksellisyydestä ja korostaa myönteistä kuvaa Natosta julkisessa keskustelussa. Positiivista näkökulmaa korostaa myös esimerkki (32).

(32) Vihreiden eduskuntaryhmässä on **20 kansanedustajaa**. HS:n oman kyselyn ja muiden julkisuudessa olleiden tietojen mukaan heistä **ainakin kahdeksan** kannattaa jäsenyyttä. (HS41 18.3.2022.)

Esimerkissä (32) korostetaan jäsenyyden kannattajien lukumäärää suhteessa kansanedustajien kokonaismäärään. Korostamisella halutaan myös ilmaista kannatuksessa tapahtunutta muutosta, joka on merkittävä suhteessa kansanedustajien kokonaismäärään. Määrällistäminen voi kuitenkin esitetyssä väitteessä kääntyä myös itseään vastaan, sillä lukuja on mahdollista käyttää kuvaamaan myös sitä, että yhä suurin osa kansanedustajista on jäsenyyttä vastaan. Tarkastelukulmaa vaihtamalla määrällistäminen voikin osoittautua myös vastakkaista argumenttia tukevaksi (Jokinen 1999: 147). Väitteessä jää myös epäselväksi, millaisista julkisista tiedoista on tehty oletuksia Natoa puolustavista kannoista.

Numeerisen määrällistämisen lisäksi aineistoni teksteissä käytetään myös ei-numeerista määrällistämistä, jota voidaan usein pitää jopa tehokkaampana retorisenä keinona kuin numeerista määrällistämistä (Jokinen 1999: 147). Esimerkissä (33) ei-numeerisen määrällistämisen kautta pyritään vahvistamaan esitetyn väitteen luotettavuutta ja järkipärisyyttä.

(33) Ruotsi on tiivistänyt yhteistyötään Suomen kanssa **merkittävästi** viime vuosina. **Monien** asiantuntijoiden arvioiden mukaan maat pyrkivät tekemään mahdollisen Nato-päätöksen yhdessä. Näin arvioi myös Jonson. (HS27 5.3.2022.)

Esimerkissä (33) ilmauksella *merkittävästi* korostetaan yhteistyön määrää ja luodaan kuvaa Suomesta ja Ruotsista tiiviinä kumppaneina myös Nato-keskustelussa. Ilmauksella *monien* taas pyritään vakuuttamaan lukijaa Jonsonin arvioiden luotettavuudesta viittaamalla muiden asiantuntijoiden yhteneviin näkemyksiin. Tekstistä ei kuitenkaan käy ilmi, keihin asiantuntijoihin varsinaisesti viitataan. Helsingin Sanomat luo tekstissä kuvaa yhteneväisesti asiantuntijoiden joukosta ja siten pyrkii vakuuttamaan lukijaa.

4.3.7 Metaforat

Helsingin Sanomien uutisoinnissa metaforia käytetään retorisenä keinona etenkin viitatessa Nato-jäsenyyteen ja sen mahdollisuuteen sekä viitatessa Venäjään tai muuhun valtioon. Rahkosen (2006: 99) mukaan Nato-keskustelussa korostuvat usein dramaattisuutta rakentavat sotametaforat. Aineistossani metaforia hyödynnetään erityisesti kantaottavammassa teksteissä, kuten pääkirjoituksissa, kolumneissa ja kommentteissa. Lisäksi metaforat nousevat esiin

poliittisten päättäjien ja asiantuntijoiden lausunnoissa. Metaforien käyttö on aineistossani yleistä, sillä niiden käyttöä esiintyy 24 tekstissä.

Esimerkissä (34) metaforan kautta kuvataan päätöksentekoa ja sen arvaamattomuutta. Metaforalla myös viitataan historiaan ja suomalaiseen päätöksentekokulttuuriin.

(34) Oksasen mukaan kansan mielipiteen kääntämiseksi tarvittaisiin vain ”**yksi saunailta Kultarannassa**”. (HS 3.1.2022.)

Ilmauksella *saunailta* viitataan varsinkin aiemmin yleiseen tapaan tehdä poliittisia päätöksiä saunan lämmössä. Metaforalla viitataan etenkin historiaan ja yleiseen tapaan viedä valtiovierailulla olleita muiden maiden johtajia saunan lämpöön keskustelemaan ja tekemään suuriakin poliittisia linjauksia. Metaforalla luodaan esimerkiksi rennompaa ja jopa humoristista kuvaa Nato-keskustelusta. Samalla saunailta-metafora korostaa Nato-päätöksen tietynlaista arvaamattomuutta ja nopeutta. Yksi keskustelu voi tarvittaessa muuttaa paljonkin, ja etenkin kansan mielipiteen kääntämiseen ei välttämättä tarvita kuin presidentin tai muun korkeassa asemassa olevan päättäjän siunaus Nato-jäsenyydelle.

Moni aineistossani käytetyistä metaforista kuvaa jollakin tapaa Natoon liittymistä ja keskustelun avoimuutta. Esimerkissä (35) metaforan keskustelun kansi kautta viitataan Natosta käytävään julkiseen keskusteluun, joka on ajankohtaista ja tarpeellista.

(35) ”Suomalaisen Nato-**keskustelun kansi on nyt avattu**”, Oksanen sanoo. (HS 3.1.2022.)

Esimerkin metafora on lukijalle selkeä ja helposti ymmärrettävissä, mikäli hän on seurannut Natosta käytävää keskustelua. Esimerkissä (36) metafora on kontekstin kautta helposti ymmärrettävissä, mutta sen syvempi ymmärtäminen edellyttää intertekstuaalisen viittauksen ymmärtämistä ja tietämistä.

(36) Robert Dalsjö: ”Venäjä on ollut ongelma jo ennen tätä viimeisintä tilannetta. Jos Ruotsi hakisi Naton jäsenyyttä, Venäjä **puhkuisi ja puhisisi** ja siirtelisi joukkoja. Mutta Venäjän puhkuminen ja puhiseminen olisi todennäköisesti ohimenevä ongelma. Ruotsin

jäsenyys olisi Venäjälle pikemminkin arvovaltattappio kuin sotilaallinen uhka.” (HS4 9.1.2022.)

Dalsjö käyttää puheessaan ilmausta *puhkuisi ja puhisisi*, joka toimii sekä metaforana Venäjän negatiiviselle reagoinnille että intertekstuaalisena viittauksena lasten satuun *Kolme pientä porsasta*, jossa iso paha susi puhkuu ja puhisee ja siten tuhoaa porsaiden kodit. Metaforalla voidaan pyrkiä luomaan kuvaa Venäjän arvaamattomuudesta ja aggressiivisuudesta.

Esimerkit (37) ja (38) kuvaavat muiden maiden avointa suhtautumista Suomen Nato-jäsenyyttä kohtaan. Aineistossani etenkin päättäjät hyödyntävät Nato-jäsenyyden avoimuuteen liittyvää retoriikkaa.

(37) AALTOLAN mukaan presidentti [Sauli Niinistön uuden vuodenpuhe](#) ”kristallisoii” **Nato-oven** olevan auki ja Suomen päättävän itse mahdollisesta jäsenyydestä. (HS11 20.1.2022.)

(38) ”Tarkoitus on lähteä prosessimuotoisesti liikkeelle, yksilöimättä nyt kaikkia keskusteluun tulevia ehdotuksia turvallisuus- ja puolustusyhteistyöstä. Edelleen hyvin selväksi tuli, että **Naton avoimien ovien politiikka** jatkuu ja Yhdysvallat pitää sitä tärkeänä”, Niinistö sanoi. (HS28 5.3.2022.)

Toistuvina metaforina Helsingin Sanomien mediateksteissä nousevat esiin ilmaukset *Nato-ovi* sekä *Naton avoimien ovien politiikka*, joilla viitataan Suomen Nato-jäsenyyden mahdollisuuteen ja niin kutsuttuun Nato-optioon. Kyseiset metaforat myös kuvaavat journalismille roolia metaforien vahvistamisessa sekä levittämisessä. Helsingin Sanomat hyödyntää asiantuntijoiden puheissa olevia metaforia ja siten vakiinnuttaa niitä yleisempään kielenkäyttöön. (Uotila 2002: 33.)

Suomella on halutessaan ja tarpeen tullessa mahdollisuus aloittaa Natoon liittymisprosessi muiden maiden hyväksynnän myötä. Esimerkissä (38) hyödynnetty metafora *avoimien ovien politiikka* antaa lisäksi vaikutelman siitä, että jäsenyyden saaminen olisi kovinkin helppoa ja jäsenten vaihtuminen yleistä. Metaforan kautta halutaan viestittää myös lukijoille ja kansalaisille, että Nato tukee Suomea päätöksissään suhteessa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Alla olevissa esimerkeissä (39) ja (40) käytetään karhua metaforana Venäjälle ja sen johtajalle Putinille. Viittaamalla Venäjään ja Putiniin karhuna korostetaan sen suurvalta-asemaa ja voimakkuutta suhteessa Suomeen.

(39) ”Suomen uusi linja ei ole lisännyt turvallisuuttanne, vaan se tekee teistä potentiaalisen kohteen [Naton] konfliktissa Venäjän kanssa. En sano tätä siksi, että tämä olisi mielipiteeni, vaan koska ajattelen näin käyvän. **Karhun** naapurissa on syytä elää rauhassa, sillä vaikka **karhu** kaadettaisiin, se ehtii ensin raadella.” (HS12 25.1.2022.)

(40) SAMALLA on pohdittava, miten ydinaseitaan heilutteleva **Putin** komppaajineen suhtautuisi mahdolliseen hakemukseen. Kannattaako **karhua** kivittää, kun raivokohtaus on päällä? (HS35 11.3.2022.)

Esimerkeissä samalla luodaan myös jonkinlaista pelon ja turvattomuuden tunnetta kuvaamalla Nato-jäsenyyden riskejä. Karhu-metaforan avulla vedotaan lukijan tunteisiin riskiretoriikkaa hyödyntämällä. Särkän (2019) mukaan riskeihin vetoamisen kautta saadaan lukijassa aikaan epäilyksen ja mahdollisesti myös pelon tunteita. (Särkkä 2019: 166.) Esimerkeissä karhu liitetään aggressiivisuuteen ja raivoon. Teksteissä rakennetaan myös voimakkuuden ja aggressiivisuuden kautta negatiivista Venäjä-kuvaa sekä vastakkaisasettelua muiden ja Venäjän välillä. Samalla esimerkit kulkevat myös linjassa Särkän (2019: 205) tutkimuksen kanssa siinä, että erityisesti Natoa vastustaville tai epäröijille on tyypillistä hyödyntää kielikuvia ja metaforia negatiivisessa merkityksessä.

Vastakkainasettelua rakennetaan metaforien kautta myös esimerkissä (41), jossa kuvataan sodan julmuutta ja väkivaltaa sodan eri osapuolien välillä.

(41) Toivon hänen hakeutuvan hyvin ansaitulle paikalleen **historian roskatynnyriin** ennen kuin hän **hukuttaa maailman vereen**. (HS16 27.2.2022.)

Yllä oleva esimerkki on poimittu Helsingin Sanomien Venäjää ja Natoa käsittelevästä kolumnista, jossa käytetään runsaasti metaforia, kuten kolumnin päättävässä virkkeessä. *Historian roskatynnyrillä* kuvataan historian niin sanottujen pahisten ja hirmuvaltioiden jatkumoa, jolle Putinkin toimillaan asettuu. Maailman vereen hukuttamisella taas kuvataan esimerkiksi pommituksia, teloituksia ja muita veritekoja. Sotaan ja väkivaltaan viittaavilla

metaforilla myös korostetaan uhrin eli tässä tapauksessa etenkin Ukrainan haavoittuvaisuutta, mikä on sotametaforien rakentamalle kuvalle tyypillistä (Jokinen 1999: 149).

Nato-keskustelussa sotametaforien lisäksi yleisiä ovat jollakin tapaa liikkumiseen, urheiluun sekä pelillisyyteen liittyvät metaforat. Esimerkissä (42) käytetään liikkumista kuvaavaa metaforaa hyödyksi kuvatessa Nato-prosessiin liittyvää päätöksentekoa.

(42) ”On minusta aavistuksen kohtuuton ja jopa uhkarohkea vaatimus, että akuutin kriisin vallitessa puolue **painaisi linjauksissaan kaasua** ohi valtiojohdon, joka selvittää näitä asioita ja on tilanteen tasalla.” (HS25 4.3.2022.)

Esimerkissä (42) päätöksentekoa verrataan autolla ajamiseen ja autolla kiihdyttämiseen. Metaforan kautta kuvataan sitä, miten eri toimijat haluavat olla mukana päätöksenteossa ja ikään kuin kilpailevat keskenään siitä, kenen ratkaisut painavat eniten tai johtavat ensimmäisinä konkreettisiin toimiin.

4.3.8 Rinnastukset ja esimerkit

Rinnastuksia käytetään Nato-keskustelussa kuvaamaan poliittisen päätöksenteon hankaluutta sekä hitautta. Rinnastuksien avulla korostetaan myös yksittäisten poliittisten päättäjien vahvuutta sekä vaarallisuutta viittaamalla esimerkiksi historiaan. Rinnastuksia hyödynnetään yhdeksässä aineistoni tekstissä.

Rinnastuksia voidaan hyödyntää myös ymmärrettävyyden lisäämiseen (Jokinen 1999: 153). Esimerkissä (43) rinnastuksen kautta Putinin valta-asemaa on helpompi ymmärtää, ja se näyttäytyy lukijalle konkreettisemmin.

(43) **Vladimir Putin** on ollut kohta vallassa yhtä kauan kuin **Stalin**, eikä tämä ole sattumanvarainen vertauskohde. Putinin johdolla Venäjä on käynyt yli kahdenkymmenen vuoden aikana sotaa Tšetšeniassa, Georgiassa, Syyriassa, Krimillä ja nyt koko Ukrainassa. (HS16 27.2.2022.)

Yllä oleva esimerkki on poimittu Helsingin Sanomien sunnuntainumeron Jari Tervon kolumnista. Kolumnissa rinnastetaan Putin ja Stalin toisiinsa ja siten kuljetetaan rinnakkain myös nykyisen Venäjän tapahtumia sekä Neuvostoliiton ajan tapahtumia. Vertaamalla Putinia Staliniin Tervo vahvistaa kuvaa Ukrainan tilanteen vakavuudesta ja myös Suomen aseman haavoittuvaisuudesta. Rinnastuksen kautta Putin myös näyttäytyy yhtä pahana ja vaikutusvaltaisena hallitsijana kuin Stalin.

Esimerkin (43) rinnastus on jollakin tapaa odotettavissa, sillä rinnastus tapahtuu kahden päättäjän ja vallanpitäjän välillä. Esimerkissä (44) rinnastus on taas yllättävämpi, sillä tekstissä rinnastetaan kaksi toisiinsa täysin liittymätöntä asiaa.

(44) On uskallettava puhua siitä, **ketä oikeastaan tanssiin voisi hakea** ja miksi. Ruotsia ja jättää Nato hakematta? Ei ketään, jotta ei ärsytä Venäjää? Sitä Natoa, jos Ruotsikin tulee? Vai sinne ihan vain yksin? (HS35 11.3.2022.)

Talouden ja politiikan toimituksen esihenkilön Jussi Pullisen kommentissa Suomen Nato-keskustelua verrataan ja rinnastetaan tanssiin hakemiseen, jossa kukaan ei uskalla tehdä aloitetta suuntaan tai toiseen. Rinnastuksen kautta tuodaan esiin sitä, miten Nato-keskustelussa pelätään muiden reaktiota ja rohkeiden liikkeiden tekemistä. Kommentissa lukijalle luodaan kuvaa Nato-prosessin hitaudesta ja tahmeudesta sekä pyritään valottamaan syitä päätöksenteon hankaluuden taustalla. Rinnastamalla Nato-keskusteluun liittyvä epäröinti ja tanssiin hakeminen saadaan ensimmäinen näyttämään rinnastamisen tavoitteen mukaisesti naurettavalta (Jokinen 1999: 154). Käyttämällä yllättävää rinnastusta tekstistä tulee retorisesti tehokas ja lukijan mielenkiinnon herättävä. Toisaalta hyvin erikoinen tai kaukaa haettu rinnastus voi kääntyä myös itseään vastaan ja olla tekstin vakuuttavuutta laskeva.

Rinnastusten lisäksi aineistossani käytetään retorisenä keinona runsaasti myös esimerkkejä, joiden avulla vahvistetaan väitettä sekä tuodaan argumentaatioon konkretiaa ja havainnollisuutta. Esimerkkejä käytetään retorisenä keinona 28:ssa aineistoni tekstissä. Esimerkissä (45) havainnollistavan esimerkin avulla taustoitetaan pääministeri Sanna Marinin esittämiä väitteitä Nato-jäsenyyden epätodennäköisyydestä.

(45) Hän huomauttaa, että Suomen Nato-jäsenyyden vieminen läpi kestäisi nopeutettunakin niin kauan, ettei Suomesta ehtisi todennäköisesti tulla jäsentä Marinin kaudella. (HS11 20.1.2022.)

Esimerkissä (44) Marinin näkemyksiä tuetaan tai perustellaan taustoittamalla Nato-prosessin hitautta ja monimutkaisuutta. Tekstissä luodaan siis kuvaa Marinin väitteiden oikeellisuudesta tai ainakin pyritään ymmärtämään niiden syitä.

5 Pohdinta

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, millaisia retorisia keinoja Helsingin Sanomien Suomen Nato-jäsenyyttä koskevissa mediateksteissä käytetään ja miksi. Lisäksi tarkastelin median valtaa suhteessa siihen, mitä näkökulmia ja lausuntoja Helsingin Sanomat nostaa esiin ja mitä taas jätetään mahdollisesti ulkopuolelle.

Analyysini osoitti, että Nato-keskustelussa korostuvat niin järkeen kuin tunteeseen vetoavat retoriset keinot, vaikka järkeen vetoava retoriikka ja asiapohjaisuus olivatkin aineistossani suosituimpia. Helsingin Sanomat antaa teksteissään äänen etenkin puolueiden puheenjohtajille sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan asiantuntijoille, mikä vahvistaa Rahkosen (2006) tutkimuksessa esitettyjä tuloksia päättäjien hallitsemista uutisista. Vahvaa Naton vastustamista ei kuitenkaan tuoda teksteissä juurikaan esille. Tämä osittain varmasti johtuu Helsingin Sanomien omasta julkisesti Natoa kohtaan myönteisestä suhtautumisesta. Helsingin Sanomat siis luo teksteissään pääosin positiivista kuvaa Natosta. Negatiivisia merkityksiä saavia retorisia keinoja käytetään ensisijaisesti Natoon liittymättömyyden huonojen puolien kuvaamiseen.

Retorisista keinoista yleisimmiksi nousivat puhujakategoriat, konsensus ja asiantuntijalausunnat, metaforat, tosiasiapuhe sekä liittoutumisasteen säätely. Näiden lisäksi aineistosta nousivat esiin omien intressien etäännyttäminen, kontrastiparit, narratiivit sekä määrällistäminen ja ääri-ilmaisut. Kaikkia retorisia keinoja käytettiin aineistossa tasaisesti, eivätkä erot käytetyimpien ja vähiten käytettyjen keinojen välillä olleet merkittävän suuria. Tämän voi osaltaan nähdä myös kertovan siitä, miten yleistä retoristen keinojen käyttö journalismissa on. Retoristen keinojen avulla vahvistetaan tekstien luotettavuutta, mutta luodaan myös näkökulmia ja rakennetaan kuvaa Natosta. Retoristen keinojen käytön tehokkuus perustuu aineistossani etenkin viestijän vakuuttavuutta lisäävien keinojen käyttöön.

Median vallan rooli näkyi analyysini tuloksissa etenkin siinä, millaisia valintoja Helsingin Sanomat tekee näkökulmien ja esiin tuotujen asiantuntijalausuntojen suhteen. Suurin osa aineistoni teksteistä on uutisia tai pidempiä artikkeleja, joten vahvat kannanotot lehden puolelta eivät aineistossani korostuneet. Helsingin Sanomien rooli näkyikin enemmän siinä, miten asiantuntijoiden kommentteihin viitattiin ja miten niitä mahdollisesti täydennettiin. Helsingin Sanomat toi myös teksteissään esille omia arvoja ja periaatteitaan, kuten kansainvälisyyttä.

Kansainvälisyys näkyi aineistossani etenkin siinä, että teksteissä tuodaan esille myös kansainvälisten päättäjien ja asiantuntijoiden näkökulmia Nato-keskusteluun.

Tutkimukseni aineiston rajauksen osalta keskeistä on se, että olen koostanut tutkimukseni aineiston vain Helsingin Sanomien mediateksteistä. Tuloksiini vaikuttavat siis sen vuoksi myös Helsingin Sanomien ajamat arvot sekä lehden lukijakunta, jolle tekstit on kohdistettu. Vaikka tarkastelen ennen kaikkea Nato-keskusteluun yleisesti liittyviä retorisia keinoja, pelkästään yhden lehden tarkastelu jättää silti väistämättä joitakin näkökulmia ja mahdollisia tutkimustuloksia huomioimatta. Helsingin Sanomissa myös painottuvat uutisjutut. Ottamalla tarkasteluun esimerkiksi Iltalehden tai Ilta-Sanomat aineisto saattaisi sisältää enemmän mielipidetekstejä, joita eivät hallitse päättäjät ja joiden sävyn ei tarvitse olla yhtä objektiivinen. Jatkotutkimuksen kannalta hyödyllistä olisikin ottaa tarkasteluun myös muita lehtiä ja verrata niissä käytettyjä retorisia keinoja Helsingin Sanomiin.

Aineiston rajauksen ja tutkimustulosten suhteen on tarkasteltava myös omaa positiotani tutkijana. Vaikka pyrin olemaan analyysini ja tulkintojen suhteen objektiivinen ja perustamaan tulkintani aineistoon sekä käyttämäni teoriaan ja metodeihin, täyttä objektiivisuutta on silti mahdotonta saavuttaa. Toinen tutkija saattaisi saada erilaisia tuloksia samasta aineistosta, sillä retoristen keinojen tyypittely on esimerkiksi osittain tulkinnanvaraista. Saamani tulokset eivät siis ole täysin yksiselitteisiä, vaikka lähtökohtanani onkin olla mahdollisimman objektiivinen.

Jatkotutkimuksen kannalta keskeistä olisi aineiston laajentamisen lisäksi ottaa myös huomioon Nato-jäsenyyden suhteen muuttunut tilanne verrattuna alkuvuoden 2022 tilanteeseen, jolloin oma aineistoni on kerätty. Nato-kannoissa tapahtuneet muutokset avaavat tilaa uudelle keskustelulle, sillä jäsenyyden kannattamisen tai vastustamisen sijaan nyt keskeisempää ovat jäsenyyden vaikutukset sekä yhteistyö esimerkiksi Ruotsin kanssa. Monien puolueiden yleiset linjat Nato-kysymyksen suhteen ovat myös merkittävästi muuttuneet vuoden aikana, sillä Nato-jäsenyyden puolella oli lopullisessa Nato-sopimuksen hyväksyvässä äänestyksessä 184 kansanedustajaa (Yle 1.3.2023). Tutkimuskysymyksiä voisikin muokata enemmän siihen suuntaan, miten Nato-jäsenyyden vaikutuksista konkreettisen jäsenyyden myötä puhutaan. Tarkasteluun olisi mahdollista ottaa myös yksittäisten poliittisten vaikuttajien lausuntoja eri aikaväleiltä. Kirjoittaessani tätä huhtikuussa 2023 Suomi on saattanut Natoon liittymisprosessinsa loppuun ja on virallisesti hyväksytty Naton jäseneksi.

Helsingin Sanomien roolia tai median valtaa Nato-keskustelussa tai yksittäisten kansalaisten ja päättäjien mielipiteiden muodostamisessa ei tämän tutkimuksen perusteella voi yksiselitteisesti todeta, sillä mielipiteiden muodostumiseen vaikuttavat niin monet eri tekijät. Tämä vahvistaa Nopparin ja Niemen (2017: 246) näkemystä siitä, miten vaikeaa median valtaa suhteessa politiikkaan on mitata ja tarkasti osoittaa. Valtamediana Helsingin Sanomilla on kuitenkin varmasti ollut osuutta mielipiteiden vahvistumisessa ja ymmärryksen lisäämisessä. Aineistoni perusteella media käyttää valtaa aiheiden valinnan, otsikoinnin ja näkökulmien suhteen, eikä sen merkitystä voi sulkea pois. Vaikka perinteisemmän median valta suhteessa sosiaaliseen mediaan on vähentynyt, on Helsingin Sanomien kaltaisella valtakunnallisella lehdellä merkitystä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja poliittisten päättäjien ja asiantuntijoiden äänen esiin tuomisessa.

Lähteet

Aineslähteet

Helsingin Sanomien artikkelit:

HS1 = Niinistön puhe vauhdittaa Nato-keskustelua myös Ruotsissa – Suomi on vain yhden saunailan päässä jäsenyydestä, sanoo turvallisuus-politiikan kommentaattori. Saatavissa:

<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008514842.html>.

HS2 = Useat vihreät väläyttävät Natoon liittymistä: ”Putinin ulostulot ovat lisänneet tarvetta keskustella kannastamme”, sanoo Iiris Suomela. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008515946.html>.

HS3 = Miten mahdollinen päätös Nato-jäsenyydestä tehtäisiin? Saisiko Suomi turva-takuut haku-ajaksi? Tätä Natoon hakeminen tarkoittaisi. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008514389.html>.

HS4 = ”Venäjä puhkuisi ja puhisisi” – Mitä tapahtuisi, jos Suomi ja Ruotsi hakisivat Naton jäsenyyttä? Kaksi puolustusasiantuntijaa vastaa. Saatavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008515801.html>.

HS5 = Yhdysvaltain ulkoministeri Antony Blinken antoi ymmärtää televisiohaastattelussa, että Suomi haluaa liittyä Natoon. Saatavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008539143.html>.

HS6 = Ulkoministeri Sergei Lavrov ei usko Suomen ja Ruotsin hakevan Nato-jäsenyyttä, mutta vakuutti Venäjän kunnioittavan niiden suvereniteettia. Saatavissa:

<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008535356.html>.

HS7 = Twitter-argumentit eivät tavoita Suomen Nato-ratkaisun ydintä. Mistä jäsenyydessä oikeasti olisi kyse? Toimittaja Emil Elo muodosti Nato-kannan omin avuin. Saatavissa:

<https://www.hs.fi/visio/art-2000008534768.html>.

HS8 = Nato-jäsenyyden vastustus putosi ennätyskellisen alas. Saatavissa:

<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008515424.html>.

HS9 = Pääministeri Marin Reutersille: Suomen liittyminen Natoon "hyvin epätodennäköistä" - Uutistoimiston maailmalle välittämä video haastattelusta nyt katsottavissa. Saatavissa:

<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008552505.html>.

HS10 = Kokoomuksen Orpo arvostelee pääministeri Marinia Nato-oven sulkemisesta: "Ei ole linjassa ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon kanssa". Saatavissa:

<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008553376.html>.

HS11 = Sulkiko Marin kommenteillaan Nato-oven? Asiantuntijat arvioivat pääministerin viestiä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008553783.html>.

HS12 = Venäjällä rajujakin reaktioita Suomen Nato-keskusteluun - "Suomen uusi linja ei ole lisännyt turvallisuuttanne". Saatavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008563334.html>.

HS13 = Venäläiset asiantuntijat näkevät Naton laajenemisen sotilaallisena uhkana: "Nato-jäsenyys merkitsisi Suomen ja Ruotsin militarisoitua". Saatavissa:

<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008553403.html>.

HS14 = Uutissuomalaisten kysely: Reilu 40 prosenttia ei kannata kansanäänestystä Nato-jäsenyydestä, vaan haluaa eduskunnan ratkaisevan asian. Saatavissa:

<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008588438.html>.

HS15 = Viime päivät ovat olleet puolustusministeriön kansliapäällikön Esa Pulkkisen pahimpia - "Nato-debatti alkaa nyt". Saatavissa: <https://www.hs.fi/visio/art-2000008638659.html>.

HS16 = Suomi on Jari Tervon mielestä rakentanut Nato-jäsenyydestä labyrintin - Rauhan aikana ei liitytä Natoon, koska ei tarvitse, kun taas sodan aikana siihen ei millään ehdi. Saatavissa: <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000008568099.html>.

- HS17 = Ylen kysely: Enemmistö suomalaisista kannattaa Suomen Nato-jäsenyyttä - "Asetelma on keikahtanut päälaelleen". Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008648904.html>.
- HS18 = Marin: Puolueet keskustelevat tiistaina Ukrainan tilanteesta - myös Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä tullaan "varmasti keskustelemaan". Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008649630.html>.
- HS19 = Keskustan Joonas Könttä kannattaa Nato-jäsenyyttä: "Emme voi olla varmoja, etteikö Venäjän katse kääntyisi jossain kohti myös Suomeen. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008651360.html>.
- HS20 = Suomalaisten Nato-kannat kääntyivät myönteisiksi, keskustan ja Sdp:n ryhmän-johtajat korostavat asiassa rauhallista harkintaa. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008652044.html>.
- HS21 = Saarikko: Keskusta käy läpi ulko- ja turvallisuus-poliittisen linjansa: "Nato-jäsenyyttä on pohdittava huolella, tarkkaan ja kylmäpäisesti". Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008655432.html>.
- HS22 = Nato-päätökseen saattaa riittää yksinkertainen enemmistö eduskunnassa – Viime kädessä asian ratkaisee perustus-laki-valiokunta. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008649657.html>.
- HS23 = Ajaisiko Nato-hakemus Suomen entistä isompaan vaaraan? "Te olette siinä tilanteessa jo nyt", sanoo amerikkalais-diplomaatti. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008656043.html>.
- HS24 = Kansalaisten Nato-kannatus nopeassa nousussa, puolueissa keskustelu vasta alkanut – HS kysyi kaikkien hallitus-puolueiden Nato-kannat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008657531.html>.
- HS25 = Sdp:n puolue-sihteeri kertoo, miksei puolue ole julkistanut Nato-kantaansa: "Uhkarohkea vaatimus". Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008660107.html>.
- HS26 = "Venäjällä on ollut tapana hyökätä heikompiin vastaan" – Lvivissä ukrainalaiset kertovat mieli-piteensä Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008661187.html>.
- HS27 = Suomen ja Ruotsin pitäisi mennä Natoon niin pian kuin mahdollista, sanoo Ruotsin kokoomuksen puolustus-politiikan asiantuntija. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008654116.html>.
- HS28 = Suomen ja USA:n yhteistyö tiivistyy, Niinistö sanoi tavattuaan Bidenin Valkoisessa talossa – "Naton avoimien ovien politiikka jatkuu". Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008661103.html>.
- HS29 = Vihreiden Suomela kiittelee Niinistön USA:n vierailua, mutta pitää mahdollista Natoon hakemista "jokseenkin erillisenä asiana" – Orpo tulkitsi eri tavoin. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008661667.html>.
- HS30 = Biden pitää ovea auki, kun Suomi ja Ruotsi astuvat kohti Natoa. Saatavissa: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000008661755.html>.
- HS31 = Viron pää-ministeri Kaja Kallas: Jos Suomi päättää liittyä Natoon, Viro tulee ratifioimaan "salamannopeasti" – Marin tapasi Kallaksen Tallinnassa. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008661917.html>.
- HS32 = Perussuomalaisten ryhmänjohtaja Ville Tavio kääntyi Nato-jäsenyyden kannalle – "Tässä tilanteessa hyödyt ylittävät jo haitat". Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008666300.html>.
- HS33 = Suomi käy Nato-keskustelua pakkoraossa, mutta keskustelu pitää nyt käydä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000008667349.html>.
- HS34 = Puolustusministeri Kaikkonen Natosta: "Juuri nyt" ei ole oikea hetki jäsen-hakemukselle. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008671759.html>.
- HS35 = Suomen Nato-päätöksen askel-merkit näyttävät selviltä, mutta ne pitää lukea kiusallisesti kursailevan valtio-johdon rivien välistä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008675625.html>.
- HS36 = Olisiko Suomen tie Natoon läpihuutojuttu? Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008669608.html>.

- HS37 =Petteri Orpo: ”Aika Suomen Nato-jäsenyydelle on nyt”. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008680277.html>.
- HS38 = Ylen kysely: Nato-jäsenyyttä kannattaa nyt 62 prosenttia suomalaisista. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008681405.html>.
- HS39 = Vihreiden Ville Niinistö: Suomen pitää hakea Nato-jäsenyyttä – ”Tämä on ihan selvä homma”. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008681623.html>.
- HS40 = Sdp:n Kimmo Kiljunen: On olemassa ”hervittävä vaara”, että Suomen Nato-hakemus nyt laajentaisi Ukrainan sotaa. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008680352.html>.
- HS41 =Aiempaa useampi vihreiden kansan-edustaja kertoo nyt kannattavansa Nato-jäsenyyttä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008692955.html>.
- HS42 = Riikka Purra: Perus-suomalaisten Nato-kanta muodostetaan niin ripeästi kuin tilanne vaatii. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008694091.html>.
- HS43 = Keskuskauppakamari: Yritys-päätäjistä 73,5 prosenttia kannattaa Nato-jäsenyyttä. Saatavissa: <https://www.hs.fi/talous/art-2000008700508.html>.
- HS44 = Kanadan Trudeau Suomen Sanna Marinille Brysselissä: Naton avoimien ovien politiikka jatkuu. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008702428.html>.
- HS45 = Mitä tarkoittaisi, jos Suomi ja Ruotsi tekisivät Nato-kysymyksessä eri ratkaisut? Tilanne olisi ”hyvin hankala”, sanoo ruotsalais-asian-tuntija. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008703975.html>.
- HS46 = Pääministeri Mark Rutte ei vastannut kysymykseen, tukisiko Hollanti Suomen Nato-jäsenyyttä: ”Ei helpota suomalaisten tilannetta, jos spekuloin”. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008705825.html>.
- HS47 = Latvia hyväksyisi Suomen Nato-hakemuksen "samana iltapäivänä". Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008707075.html>.
- HS48 = Keskustalaisten Nato-kannat ovat nyt liikkeessä eri puolilla maata - Kansanedustaja Hanna Kosonen kertoo, miksi hän teki täyskäännöksen Naton kannattajaksi. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008709249.html>.
- HS49 = Presidentti Niinistö Ylellä: Nato antaisi Suomelle "riittävimman turvan". Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008709332.html>.
- HS50 = Ruotsin sosiaalidemokraatit avautuvat Nato-keskustelulle - "Jos Suomi menee, ehkä meidänkin on silloin mentävä, sanoi entinen ulkoministeri". Saatavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008711786.html>.
- HS51 = Nato-kansanäänestyksen korvikkeeksi ei tarvita presidentti Niinistön esittämää "supergallupia", sanovat tutkijat. Saatavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008713646.html>.
- HS52 = "Suomi, kuulut Natoon", virolaislehti patistelee naapuriaan sotilasliittoon suomenkielisessä pääkirjoituksessa. Saatavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008717723.html>.

Muut lähteet

- Aristoteles 1997. *Retoriikka. Runousoppi. Rhetorica. Poetica*, Käänt. Paavo Hohti ja Päivi Myllykoski. Gaudeamus, Helsinki.
- Carpelan, Rosa 2020. *Retoristen keinojen käyttö Venäjä-uutisoinnissa*. Pro gradu - tutkielma. Turun yliopisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/151057/Carpelan_Rosa_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. [E-kirja.] Vastapaino, Tampere. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/978-951-768-035-6>.
- Fairclough, Norman 1992. *Discourse and Social Change*. Blackwell Publishers Inc, USA.
- Foucault, Michel 2000. *Power*. Essential works of Foucault 1954–1984. Vol 3. The New Press, New York.
- Heikkinen, Vesa 2012. Konteksti. *Genre-analyysi-tekstilajitutkimuksen käsikirja*. s. 88–93. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela. Gaudeamus, Helsinki.
- Heikkinen, Vesa – Voutilainen, Eero 2012. Genre – monitieteinen näkökulma. *Genre-analyysi-tekstilajitutkimuksen käsikirja*. s. 17–47. Toim. Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela. Gaudeamus, Helsinki.
- Heikkinen, Vesa 2020. *Tekstianalyysi. Miksi kielellisillä valinnoilla on merkitystä?* Gaudeamus, Helsinki.
- Helin, Satu – Vähäkangas, Harri 2022. Aikajana näyttää, miten Venäjän hyökkäys aiheuttaa yhä suurempaa tuhoa Ukrainassa. *Yle*. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-12331818>.
- Helsingin Sanomat 2020. Helsingin Sanomien periaatelinja. *Helsingin Sanomat*. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.hs.fi/info/art-2000006390609.html>.
- Jokinen, Arja 1999. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa: Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. s. 126–159. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Juhila, Kirsi 1999. Tutkijan positiot. Teoksessa: Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. s. 201–232. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa 1998. Retoriikka. *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. s. 233–272. Toim. Marja-Liisa Kakkuri-Knuutila. Gaudeamus, Helsinki.
- Kaloinen, Marja-Liisa – Suntinen, Reetta – Vallisaari, Mirja 2003. *Viesti ja vaikuta*. WSOY, Helsinki.
- Kansallinen Kokoomus 2020. *K62020 – Kuusi kohtalonkysymystä kaksikymmentäluvulle*. Suomalainen puolueohjelma. Tavoiteohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/1385>.
- Kielitoimiston sanakirja 2022. Pelipallo. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 10.11.2022 [Viitattu 6.5.2023].
- Kielitoimiston sanakirja 2022. Strateginen. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 10.11.2022 [Viitattu 6.5.2023].

- Kielitoimiston sanakirja 2022. Tekstilaji. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 10.11.2022 [Viitattu 6.5.2023].
- Knuuttila, Simo – Niiniluoto, Ilkka – Thesleff, Holger 1997. Esipuhe. Teoksessa: Aristoteles. *Retoriikka. Runousoppi. Rhetorica. Poetica.* s. 5–6. Gaudeamus, Helsinki.
- Kristillisdemokraatit 2017. *Kristillisdemokraattien periaateohjelma.* Suomalainen puolueohjelma. Yleisohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KD/1185>.
- Kunelius, Risto 2003. *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin.* WSOY, Helsinki.
- Kunelius, Risto – Noppari, Elina – Reunanen, Esa 2010. Media vallan verkoissa. [Verkkojulkaisu.] Tampereen yliopistopaino, Tampere. Saatavissa: <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8070-6>.
- Liike Nyt 2020. *Poliittinen ohjelma.* Suomalainen puolueohjelma. Tavoiteohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/LIIK/1391>.
- Luodonpää-Manni, Milla – Hamunen, Markus – Konstenius, Reetta 2020. Johdanto. Tutkimuksen käytäntö. *Kielentutkimuksen menetelmiä.* s. 1–37. Toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne ja Kaius Sinnemäki. [Verkkojulkaisu.] SKS, Helsinki. Saatavissa: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>.
- Luodonpää-Manni, Milla – Ojutkangas, Krista 2020. Aineistonkeruusta analyysiin. Laadullinen aineistopohjainen kielentutkimus. *Kielentutkimuksen menetelmiä.* s. 412–441. Toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne ja Kaius Sinnemäki. [Verkkojulkaisu.] SKS, Helsinki. Saatavissa: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>.
- Media Audit Finland 2023. *Tilastot.* [Viitattu 16.1.2023] Saatavissa: <https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>.
- Mäntynen, Anne – Pietikäinen, Sari 2009. *Kurssi kohti diskurssia.* Vastapaino, Tampere.
- Mäntynen, Anne – Pietikäinen, Sari 2019. *Uusi kurssi kohti diskurssia.* Vastapaino, Tampere, 2019. Print. [E-kirja.] [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.ellibs.com/fi/book/9789517688253>.
- Noppari, Elina – Niemi, Mari K. 2017. Sopuleista someaikaan – median valta politiikassa. *Poliittinen valta Suomessa.* s. 245–268. Toim. Mari K. Niemi, Tapio Raunio & Ilkka Ruostetsaari. Vastapaino, Tampere.
- Olsen, John Andreas 2020. Understanding NATO. *The RUSI Journal.* 165:3. s. 60–72. [Verkkoartikkeli] Saatavissa: <https://www-tandfonline-com.ezproxy.utu.fi/doi/pdf/10.1080/03071847.2020.1777772?needAccess=true>.
- Orjala, Anne 2023. Eduskunta hyväksyi Suomen Nato-jäsenyyden äänin 184–7 – Katso, miten edustajasi äänesti. *Yle.* [Verkkolehti.] [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://yle.fi/a/3-12689401>.
- Perelman, Chaïm 1996 [1977]. *Retoriikan valtakunta. L'empire rhétorique. Rhétorique et argumentation.* Käänt. Leevi Lehto. Vastapaino, Tampere.
- Perussuomalaiset 2015. *Perussuomalaisten turvallisuuspoliittinen ohjelma 2015.* Suomalainen puolueohjelma. Erityisohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/PS/1321>.

- Potter, Jonathan 1996. *Representing Reality: Discourse, Rhetoric and Social Construction*. [E-kirja.] SAGE, London. [Viitattu 13.1.2023.] Saatavissa: <http://sk.sagepub.com.ezproxy.utu.fi/books/representing-reality>.
- Rahkonen, Juho 2006. *Journalismi taistelukenttänä – Suomen Nato-jäsenyydestä käyty julkinen keskustelu 2003–2004*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen Yliopistopaino Oy, Tampere.
- Rentola, Marketta 2010. *Vaikuta mediassa. Kirjoittamisen keinot tutuiksi*. Otava, Keuruu.
- Reunanen, Esa & Kunelius, Risto. 2021. *Medioitunut valta ja politiikan paluu. Kyselytutkimus suomalaispäättäjien suhteesta mediaan 2009 ja 2019*. [E-kirja.] Tampere, Tampere University Press. [Viitattu 1.4.2023.] Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-030-4>.
- Ruotsalainen kansanpuolue 2016. *Inhimillinen ja menestyksenkäs Suomi – Puolueohjelma. Suomalainen puolueohjelma. Yleisohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA*. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SFP/926>.
- Salomaa, Markku 2022. *Nato-Suomi – Ukrainan sota käänsi Suomen 10 viikossa*. Lector kustannus Oy, Helsinki.
- Sanoma 2023. *Mediatiedot. Helsingin Sanomat*. [Viitattu 16.1.2023] Saatavissa: <https://media.sanoma.fi/suunnittelijan-tyokalut/mediatiedot/helsingin-sanomat>.
- Sanoma 2023. *Keitä olemme. Tarinamme*. [Viitattu 16.1.2023] Saatavissa: <https://www.sanoma.fi/keita-olemme/tarinamme/>.
- Sanoma 2023. *Keitä olemme. Töihin Sanomalle*. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.sanoma.fi/keita-olemme/toihin-sanomalle/>.
- Sarajärvi, Anneli – Tuomi, Jouni 2018 [2002]. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. [E-kirja.] Uudistettu laitos. Tammi, Helsinki. [Viitattu 13.1.2023] Saatavissa: <https://www.elibslibrary.com/book/9789520400118>.
- Seppänen, Janne – Väliverronen, Esa 2012. *Mediayhteiskunta*. Vastapaino, Tampere.
- Suomen Keskusta 2016. *Suomen edistettävä aktiivista vakauspolitiikkaa – Keskustan ulko- ja turvallisuuspoliittinen kannanotto*. Suomalainen puolueohjelma. Erityisohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/1012>.
- Suomen Sosiaalidemokraattinen puolue 2015. *Suunta Suomelle – Työtä, tasa-arvoa ja turvallisuutta*. Suomalainen puolueohjelma. Erityisohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/1008>.
- Särkkä, Iro 2019. *Nato-retoriikka Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa*. Akateeminen väitöskirja. Unigrafia, Helsinki.
- Valtioneuvosto 2023. *Suomi ja Nato*. [Viitattu 10.1.2023] Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/suomi-ja-nato>.
- Valtioneuvosto 2023. *Suomen liittymisprosessi Natoon*. [Viitattu 10.1.2023] Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/suomi-ja-nato/liittymisprosessi>.
- Vasemmistoliitto 2020. *Vasemmiston tavoitteet 2020–2023*. Suomalainen puolueohjelma. Tavoiteohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/1396>.
- Vihreä liitto 2016. *Tehokasta turvallisuuspolitiikkaa*. Suomalainen puolueohjelma. Erityisohjelma. Puolueohjelmien tietokanta POHTIVA. [Verkkojulkaisu.] Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 28.4.2023] Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VIHR/1144>.

- Virkkunen, Janne 2006. Vielä kerran Natosta ja Suomesta. *Helsingin Sanomat*. [Verkkolehti] [Viitattu 13.1.2023] Saatavissa: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004431044.html>.
- Virtanen, Mikko T. – Hiidenmaa, Pirjo 2020. Esimerkkitapauksia menetelmällisestä kirjosta kielentutkimuksen alueilla. *Tekstintutkimus. Kielentutkimuksen menetelmiä*. s. 831–863. Toim. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne ja Kaius Sinnemäki. [Verkkojulkaisu.] SKS, Helsinki. Saatavissa: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>.
- Weber, Max 1964 [1947]. *The Theory of Social and Economic Organization. Wirtschaft und Gesellschaft*. Käänt. A. M. Henderson & Talcott Parsons. The Free Press of Glencoe Collier-Macmillan Limited, Lontoo.
- Ulkoministeriö 2022. *Nato*. [Viitattu 23.12.2022] Saatavissa: <https://um.fi/nato>.
- Uotila, Panu 2002. *Piilosotaa Natosta. Eduskunnan turvallisuuspoliittisen keskustelun diskursiivinen rakentuminen Helsingin Sanomissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/8531/puotil.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Liite1. Retoristen keinojen esiintyminen aineiston teksteissä

	omien intressien etäännyttäminen	puhujakategoriat	liittoutumaste	konsensus asiantuntijajäsunnnot	tosiasjapuhe	kategorisointi	ykstykshoidat	narratiivit	määrällistämisen	metaforat	ääri-ilmaut.	3 lista	kontrastiparit	esimerkit	riimastukset	toisto	tautologia	vasta-argumentilla	suojautuminen
HS1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS6	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS7	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS10	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS12	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS13	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS14	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS15	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS16	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS17	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS18	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS19	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS20	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS21	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS22	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS23	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS24	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS25	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS26	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS27	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS28	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS29	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS30	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS31	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS32	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS33	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS34	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS35	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS36	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS37	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS38	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS39	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS40	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS41	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS42	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS43	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS44	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS45	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS46	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS47	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS48	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS49	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS50	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS51	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
HS52	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Yhteensä	17	39	32	22	34	33	25	14	17	21	24	33	6	28	28	9	10	13	13